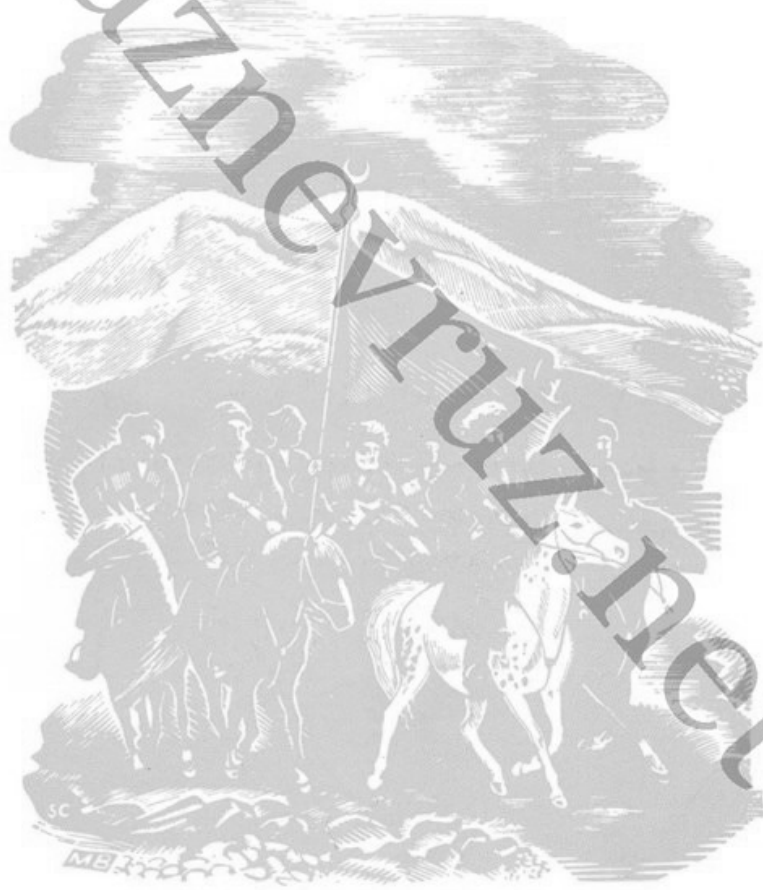

«Ey yer ve göklerin Hükümrani! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların şerrinden koru!»
— İmam ŞAMİL —

Birleşik Kafkasya

YILLIK DERGİ

YIL: 5

Ekim-Kasım-Aralık 1999

Sayı: 20

İÇİNDEKİLER

Yolumuzu Aydınlatanlar	1
Yılmaz NEVRUZ	
Dürüst Çoban	5
Hasan KALLIMCI	
Ayının Teşekkürü	7
Hasan KALLIMCI	
Nartların Demircisi Debet -IV-	10
Adilhan APPA	
Karaçay Halk Edebiyatı Araştırmaları	
Mahmut DÜDA-Yılmaz NEVRUZ	18
Kâzim Meçi (Meçilani Kâzim) nin Doğumunun	
140. Yılı Anısına (1859-1945)	21
Vedat BALKAN	
Ramazan Karça'dan Bir Mektup	53
Yılmaz NEVRUZ	
NARTLANI TOY KÜNÜ - 4	56

Birleşik KAFKASYA Üç Aylık Dergi

Genel Koordinatör:
Yılmaz NEVRUZ

Sahibi:
K.K. Karaçay-Balkarlılar
Kültür ve Yardımlaşma
Derneği adına:
Adnan CANGÖZ

Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet KARAÇAY

Haberleşme Adresi:
Mrk. P.K. 62
ESKİŞEHİR

İdare:
Akcami Mh.
Zeytinler Sk. 2
Odunpazarı-ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.221 66 97
Fax: 0.222.230 34 07

Yurtdışı Yıllık Abone:
40\$

Yurtiçinde:
Dernek hesabına
dergi başına
700.000.-TL. bağışta
bulunmak suretiyle
temin edilebilir.

Posta Çeki No: 112736
(Mehmet KARAÇAY)

Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.

Dizgi-Baskı:
ETAM A.Ş.
Matbaa Tesisleri
ESKİŞEHİR

TOKOĞLU ECZANESİ
Ecz. H. Cabit TOKOĞLU

Devlet Hastanesi Yanı BURSA Tel: 0 (224) 222 91 82 Fax: 224 88 21

ay basın yayın

iç ve dış ticaret limited şirketi

AY BASIN YAYIN İÇ ve DIŞ. TİC. LTD.ŞTİ.

Taşkent Cad. 10.Sk. No: 30/1-A

Bahçelievler-ANKARA

Maltepe V.D. 1060044278

BAMKA
Döviz Hizmetleri A.Ş.

Cumhuriyet Cad., No.23 Tel : 0 (212) 253 55 00-253 39 21-253 91 66
80090 Taksim-İSTANBUL Fax : 0 (212) 253 74 91

Mesai Saati: 08.30 – 19.00 Cumartesi, Pazar açığız

yilmaznevruz.net

Karaçay Malkar edebiyatının büyük ustası Meçilânî Kâzım

Birleşik Kafkasya

Yıl: 5

Ekim-Kasım-Aralık 1999

Sayı: 20

YOLUMUZU AYDINLATANLAR

(Aşağıdaki röportaj, ABREKLERİN GÜNLÜĞÜ gazetesi tarafından genel koordinatörümüz Yılmaz Nevruz ile yapılmış ve sözü geçen gazetenin Haziran 1998 tarihli 6.sayısında, yer darlığı sebebiyle özet halinde yayımlanmıştır. Önemine binaen röportajın tam metnini yeniden yayımlıyoruz.)

Röp: JANBERK

Janberk: Türkiye'deki Kafkasyalılar arasında var olan mikromilliyetçiliğin ortaya çıkışını ve davaya zararını bize açıklayabilir misiniz?

Y.Nevruz: Türkiye'de yaşayan Kafkasyalılar arasında son 8-10 yıla kadar etnik ayrımcılık diye bir şey yoktu, mikromilliyetçilik zaten bilinmiyordu. Tüm Kafkas kökenli hemşehrilerimiz/ildeşlerimiz mükemmel bir "mensubiyet duygusu" ile kardeşçe ilişkiler içindeydiler, yine de öyledirler. Ancak, 12 Eylül öncesinin marksist-leninist tayfası büyük bir Sovyet hayranlığı içerisinde ildeşlerimizi Sovyet Rusya sempatzanı yapmaya çalışıyorlardı. İşte bu küçük ve ulusal benlikten yoksun mahut zümre, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, bu kez Rusya'nın menfaatlerine hizmetini sürdürmektedir. İlk olarak Rus emperyalizminin dayanak noktalarından biri olan ve Sovyetler zamanında en yüksek düzeye erişen "Etnik ayrımcılık ve mikromilliyetçilik" illetini Türkiye'ye taşıdılar. Az da olsa yandaş buldular. Ama, genel olarak bu menhus gayretlerin ildeşlerimiz tarafından nefretle karşılandığı ve tasvip görmediği de bir gerçektir.

1980 öncesinin prosovyetçi marksist-leninistleri malûm saplantılarından vazgeçemedikleri için, şimdi de enternasyonalizmden vazgeçerek mikromilliyetçi olmuşlardır. Amaçları (bizim bilemediğimiz sebeplerden dolayı) Rus emperyalizmine hizmet etmektir.

Zira, Kafkasya'da hüküm süren etnik ayrımcılık ve mikromilliyetçilik 150 yıldan beri Moskova tarafından planlanarak hayata geçirilmiştir. Böylece Kafkas

Birliği, bir diğer ifadeyle *Birleşik Kafkasya İdeali* önlenmiş olacaktı. Rusya'nın bu politikası oldukça başarılı olmuştur. Şimdi ise Rusya, muhaceretteki Kafkaslılar arasındaki birlik ve mensubiyet duygusunun Kafkasya'ya sirayet etmesinden korkmaktadır ve bunu önlemek için de eski marksist-leninist güruhu kullanmaktadır.

'Birleşik Kafkasya İdeali' nin önündeki en büyük engel, '*etnik ayrımcılık ve mikromilliyetçilik*' tir. Mensubiyet şuuruna ve müşterek kültüre dayalı bir birlik oluşmazsa, Kuzey Kafkasya bağımsızlığına kavuşamayacaktır. Mikromilliyetçiliğin en büyük zararı, bu birliği engellemesidir, diğer zararlarını burada sayıp dökmeye gerek görmüyorum.

Etnik ayrımcılık ve mikromilliyetçilik illetinin yok edilmesi için öncelikle yapılması gereken; hem Atayurdundaki hem de muhaceretteki vatansever aydınların elbirliği-fikir birliği yaparak "*Mensubiyet şuurı ve müşterek kültür*" çerçevesi içerisinde, tüm Kafkas halkını birlik ve beraberliğe çağırmasıdır. Böyle bir hareket yaygın bir şekilde başlatılacak olursa kısa sürede, Rusya tarafından hayata geçirilen yapay etnik ayrımcılık ve mikromilliyetçilik akımının dağılacağına inanıyorum.

Janberk: *Diasporadaki Kafkasyalılar arasında Birleşik Kafkasya İdeali'nin yaygınlaşması için çalışan kişi ve kurumlar nasıl birlikte hareket edebilirler?*

Y.Nevruz: Muhaceretteki Kafkaslıların büyük çoğunluğu *Birleşik Kafkasya İdeali'* ne gönülden bağlıdır. Ancak, bu idealin tanıtılması ve güçlendirilmesi için çalışma yapması gereken kuruluşlar ve onların çalışmaları henüz çok zayıftır. Mevcut birkaç derneğin bu safhada aynı çatı altında birleşmesine gerek yoktur. Öncelikle, bu ideale bağlı kuruluşların çoğaltılmasını ve güçlendirilmesini sağlamak lazımdır. Amaçları bir olan kuruluşların aynı gaye için birleşmeleri sorun teşkil etmeyecektir.

Janberk: *Türkiye'deki çeşitli derneklerde bazı kişiler (bunların bir kısmı yönetimde de bulunuyorlar) toplumumuz ve Kafkasya için yapılan her türlü olumlu çalışma hakkında aleyhte konuşuyorlar ve hareket ediyorlar. Bunların amacı nedir?*

Y. Nevruz: Bunlar inançsız kişilerdir. Kendilerinin halkımıza yapabilecekleri en büyük hizmet, gölge etmemeleridir. Ama, yaradılışları itibariyle karışıklık çıkarmayı severler. Bu nitelikli kişileri yumuşak yöntemlerle derneklerimizden hatta toplumumuzdan uzaklaştırmamız gerekir. Bunların belli bir amaçları yoktur, tek düşünceleri toplum içinde kendilerine yer edinmektir.

Janberk: *Diaspora halkı ile Kafkasya halkı arasında yeterli dialog (birlik-telik) yok. Bunun sebebi nedir? Ne yapabiliriz?*

Y.Nevruz: Derneklerimiz ile Kafkasya halkı arasındaki kopukluğu şöyle izah edebiliriz:

Birincisi; oradaki özerk yönetimler tepeden tırnağa kadar Rusya'nın hizmetindedirler. Bu itibarla muhaceretteki soydaşlarıyla sizin arzu ettiğiniz anlamda birliktelik istemezler.

İkincisi; Sovyetler döneminde, bütün Sovyetler Birliğinde olduğu gibi Kafkasya'da da büyük bir ahlakî dejeneresans ve kültür değişimi husule gelmiştir. Oradaki soydaşlarımız ne yazık ki bizim hayal ettiğimiz gibi değildirler. Hemen farkedilecek derecede bir mentalite farklılığı oluşmuştur. Bu itibarla her iki toplum arasında samimi ilişkilerin kurulması zaman alacaktır. Hakikat halde, değişen onlardır, buradakiler 150 yıldan beri kafkaslılık duygusunu büyük bir titizlikle korumaktadırlar. Bu bakımdan oradaki soydaşlarımızın yeniden ulusal benliklerini kazanmaları gerekmektedir.

Bu konuda yapılması gereken; Kafkas halkının uyanışını sağlamak, kadim Kafkas töresini yeniden canlandırmak, manevi hayatı güçlendirmek, aileden ulus düzeyine kadar her kademede dinî ve milî ahlaka dayalı bir hayat nizamının kurulmasına gayret etmektir. Bu saydıklarımız hayata geçirildiği takdirde *"Birlikte-lik"* dediğimiz şey, kendiliğinden gerçekleşecektir.

Janberk: *Atayurdu'na dönüş konusunda düşünceleriniz nelerdir? Siz şahsen dönmek ister misiniz?*

Y. Nevruz: Bu konuda düşüncesizce çok şeyler söylenip duruyor. Hatta Kafkasya'daki göstermelik özerk yönetimlerden bazıları repatrizasyonu kolaylaştırmak için kanunlar bile çıkarmışlardır. Ancak, dönüş konusunda her şeyden önce şu iki şartın yerine getirilmesi gerekir:

1. Mevcut özerk cumhuriyetler Rusya'dan bağımsız olarak böyle muazzam bir göç hareketini gerçekleştirecek finans kaynaklarına sahip midirler? Sahip bile olsalar, bunu özgürce yapmaya yetkileri var mıdır?

2. 150 yıldan beri bizleri bağrına basmış olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti böyle bir göç hareketini nasıl karşılayacaktır?

Yararlı bir göç hareketinin gerçekleşmesi için yukarıdaki soruların evvel emirde müspet olarak cevaplandırılması lazımdır. Bunun dışında söylenenleri ben şahsen fantezi olarak kabul ediyorum.

Şimdilik yapılması gereken şey; maddî imkânları iyi olan ildeşlerimizin Atayurdunda iş kurup çalışmaları, hem kendilerine hem de oradaki soydaşlarımıza iş-aş imkânları sağlamaya yardımcı olmaları hususudur. Bir başka ifadeyle, Kafkasya'nın kalkınmasına katkıda bulunmalarıdır. Münferid olarak dönüş yapılmasında da bir sakınca yoktur, zaten olmaktadır.

Bana gelince: Bu şartlar altında nasıl dönüş yapabilirim? Şayet Kuzey Kafkasya Azerbaycan kadar bağımsız bir devlet olsaydı, hiç durmaz Atayurdunda (dedemin ve babamın doğup yaşadıkları köyde) mütevazı bir mülk edinir, se-

nenin bir bölümünü orada geçirirdim. Yani iki analı kuzu olurdum.

Janberk: *Türkiye'nin Kafkasya politikası hakkında neler söyleyeceksiniz?*

Y. Nevruz: Türkiye'nin Kafkasya politikası elbette Kafkasya'daki duruma bağlı olarak düzenlenecektir. Bugüne kadar bir yanlış yapıldığı kanaatinde değilim. Kuzey Kafkasya'da kardeş ve bağımsız bir devletin olması, Türkiye'nin yararına. Buna karşı çıkacak bir devlet adamının olacağını sanmıyorum. Ama her şey, her zaman ve mekânda dile getirilip durmaz, bu da çok doğaldır. Muhaceretteki Kafkaslılar için en yüce ülkü, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çok güçlenmesi ve dünyanın önde gelen devletleri arasında yer almasıdır. Böyle bir Türkiye, sadece Kafkasya'nın değil tüm Türk dünyasının da arzu ettiği bir durumdur.

Janberk: *Tek ideali Kafkasya olan gençlere tavsiyeleriniz nelerdir?*

Y. Nevruz: Bugün Türkiye'de Kuzey Kafkasya kökenli milyonlarca ildeşimiz yaşamaktadır. Birilerinin hoşuna gitse de gitmese de bu insanlar için verilecek en doğru isim "*Kafkas Kökenli Türkler*" olmalıdır. Zaten Kuzey Kafkasya'yı Türk Dünyasından soyutlamak tarihen de, siyaseten de, jeostratejik konum yönünden de mümkün değildir. Bu kısa girişten sonra, gençlerimiz hakkındaki tavsiyelerimi sıralıyorum:

Büyük Göç' ten beri henüz 135 yıl geçmiştir. Türkiye'de ve diğer ülkelerde yaşayan hemen her Kafkaslının Atayurdunda birinci ya da ikinci dereceden akrabası vardır. 150 yıldan beri fiilen düşman işgali altında bulunan Atayurdumuz ve soydaşlarımızı hatırlamak ve onlara manen ve maddeten yardımcı olmak hem insanlık hem de ulusal görevimizdir.

Gençlere tavsiyem; ideolojilere kapılmasınlar, fantazilerle uğraşmasınlar, Atayurdumuzdaki ve buradaki gerçekleri iyice kavrayıp gayretlerini buna göre yönlendirsinler,

Enerjilerini yanlış yollarda harcamasınlar. Sovyet rejimi döneminde tüm Sovyetler Birliğinde ve bu arada Kafkasya'daki ildeşlerimiz arasında husule gelen sosyal yozlaşma ve nahoş durumları hoşgörüyle değerlendirsinler. Ahlak ve fazilet sahibi örnek insanlar olsunlar. Günün birinde Atayurdunu ziyarete gittiklerinde de hal ve hareketleriyle oradaki akranlarına iyi örnek olsunlar. Kafkasya'dan buraya okumak için gelen genç öğrenci kardeşleriyle daima kardeşçe ilişkiler kursunlar, onları yalnız bırakmasınlar. Sözün kısası, öncelikle kendi hayatlarını ve geleceklerini güvence altına alsınlar. İşsiz-aşsız insanlara hiçbir toplumda değer verilmez. Okullarını veya iş ve zinat formasyonlarını en mükemmel şekilde hedefe götürsünler. Sonra da, hem Türkiyemize hem de Kafkasımıza helal hizmetlerde bulunsunlar.

"*Abreklerin Günlüğü*" nı yayınlayan gençlerimizi takdir ve hayranlıkla izliyorum. Başka şehirlerdeki gençlerimizin de onları örnek almalarını gönülden diliyorum.

DÜRÜST ÇOBAN

Hasan KALLİMCİ

(Bu masal, 1971 yılında Afyon'un Gökçeayla köyünde,
Halil TEKE'den derlenmiş ve tarafımdan ilköğretim okulu 2. Ve 3.
sınıf öğrencileri için işlenmiştir.)

Evel zaman içinde,
Kalbur saman içinde.
Yüzyıllar öncesinde,
Kafkasya bölgesinde
Mengüdağ'ın bağrında
Bir Karaçay köyünde...

Bir çoban yaşıyormuş. Önünde bir sürü koyun, dere tepe geziyormuş. Kavalını eline alarak yanık yanık çalıyormuş. Dertliymiş çoban, çok üzgünmüş. Çünkü sevdiği kızı babası vermemiş. "Ben çobana kız vermem", diye terslemiş.

Çoban dere tepe gezerken, kavalını çalarken...Üzüntüsünü kurtlara kuşlara anlatırmış.

-Dertliyim dağlar taşlar.
Dertliyim kurtlar kuşlar.
Sevdiğimi vermediler,
Bana lâıyk görmediler.
Ayşe kızı seviyorum,
Onun için yaşıyorum.
Kavuşamadığım için
Gece gündüz ağlıyorum.

Mengüdağ'ın tepeleri,
Pınarları,dereleri;
Ey kayalar, koca taşlar;
Ağaçlarda öten kuşlar;
Bana bir söz de siz deyin.
Şu çobana akıl verin!
Ne yapayım, ne edeyim?
Üzüntümü, hasretimi,
Nasıl, nasıl gidereyim?

Tepeler, dereler, ağaçlar, kayalar, kuşlar...Her biri, çobanın yanık kavalını, yanık türkülerini dinlermiş. Fakat çobanın yanık yüreğini ferahlatacak iki söz edemezlermiş.

Çoban günlerini, koyun güderek, yanık türküler söyleyerek geçirirmiş.

Gel zaman, git zaman...Günlerden bir gün, Ayşe kız ve arkadaşları bir araya gelmişler. Ormana, karamuk toplamaya çıkmışlar. Ormanın içine dağılmışlar.Ağaçlardaki kuş cıvıltılarına, kızların neşeli kahkahaları karışmış. Şarkılar söylemişler, türküler söylemişler. Bir taraftan da karamuk toplamışlar.

Bir zaman sonra, ormana bir sis çökmüş. Öyle koyu bir sis imiş ki bu,göz gözü görmez olmuş. Kızlar korkmuşlar. Birbirlerine seslene seslene, zor da olsa birbirlerini bulmuşlar. Bir araya toplanmışlar. Ormanın içinden çıkmışlar. Çıkmışlar ama, aralarında Ayşe kız yokmuş. Ayşe kız arkadaşlarından biraz uzaklaştığı için onları duyamamış, ormandan çıkamamış. Vakit de akşam vaktiymiş. Ne yapsın kızlar? Ormana girseler Ayşe kızı bulamayacaklar. Akşam olduğu için orada da kalamayacaklar. Hemen köye

dönmüşler. Durumu kızın babasına bildirmişler.

Ayşe kız dağda yalnız kaldığını anlamış. Ormandan çıkmak için yürümüşse de yolunu şaşırmış. Ormanın derinliklerine dalmış. Arkadaşlarını adlarıyla çağırırsa da sesini duyan, karşılık veren olmamış. Korkudan bir ağacın üzerine çıkmış, beklemeye başlamış.

Az beklemiş uz beklemiş. Belki bir, belki iki saat, belki de üç saat kadar beklemiş. Kulağına çingirak sesi, koyun melemesi gelsesin mi? Sevinmiş. O sevinçle sesinin çıktığı kadar bağırılmış.

-Çoban, çoban!

Kuzularını ağıla sürmekte olan çoban, bu sesi duyunca irkılmış. Düşünmüş.

-Bir kız sesi...Bu vakitte dağda, bir kızın ne işi var?

Çoban sesin geldiği yere doğru gitmiş. Vara vara varmış ki ne görsün? Sevdiği kız Ayşe ağaçta. Ayşe kız da yardımına gelene bakmış ki sevdiği çoban...

Kız, çobana başına gelenleri anlatmış. Çoban onu ağaçtan indirip ağılin yanındaki barınağına götürmüş. Ateş yakarak ısıtmış. Yemek vererek doyurmuş.

Çoban, bu işe çok hayret etmiş, çok da sevinmiş. "Yanık yanık çalıp söylememin karşılığında, Allah sevdiğimi bana gönderdi", demiş. Almış eline kavalı. Bu kez neşeli neşeli çalmış; neşeli neşeli söylemiş. Ayşe kız da hemen yanibaşında onu dinlemiş.

-Dereleri tepeleri,

Ayşe şimdi yanımda,

Dertli dertli geziyordum.

Hemen yanibaşımda.

Kavalımı yanık yanık

Sevinçliyim, mutluyum;

Ayşe için çalıyordum.

Ben Ayşe'ye kavuştum.

Türküleri, şarkıları

Duyun beni dağlar taşlar!

Ayşe için söylüyordum.

Duyun beni, kurtlar kuşlar!

Bunları söyleyen çoban, bir taraftan da düşünmeye başlamış. "Ayşe kız her ne kadar sevdiğim kız ise de o, bu gece benim misafirim. Ona ilimi sürmemeliyim. Sabah olunca babasına teslim etmeliyim."

Çoban, düşüncelerini Ayşe kıza da söylemiş.

-Ayşe, sen benim sevdiğimsin. Fakat bu gece misafirimsin, kardeşimsin. Şimdi yat, dinlen. Sabah olunca seni babana teslim edeceğim.

Dağda bunlar olurken, kızın köyünde de bir telaş varmış. Kızın babası, akrabaları, köylüleri Ayşe'yi aramaya çıkmışlar. Gecenin karanlığında, koca Mengüdağ'da kızı arayıp bulmak mümkün olmamış. Üzgün, çaresiz köye dönmüşler. Sabahı beklemeye başlamışlar.

Güneş doğunca, sabah olunca bir de ne görsünler? Ayşe kız çobanla gelmiyor mu? Çoban kızı getirmiş, babasına teslim etmiş.

-Ayşe'yi dağda ben buldum. Bende misafir olarak kaldı. Saçının teline bile dokunmadım. Al kızını, demiş.

Ayşe'nin babası, kızına sormuş.

-Çobanın dedikleri doğru mu kızım?

Kız da başından geçenleri anlatmış. Çobanı doğrulamış.

AYININ TEŞEKKÜRÜ

Hasan KALLİMCİ

(Bu masal, 1971 yılında, Afyon'un Gökçeayla köyünde, Halil TEKE'den derlenmiş ve tarafımdan, ilköğretim okulu 2. ve 3. sınıf öğrencileri için işlenmiştir.)

Bir varmış, bir yokmuş.
Evvvel zaman içinde,
Kalbur saman içinde.

Kafkasya topraklarında,
Mengüdağ doruklarında;
Bir Karaçay Türk'ü varmış.
Koyunuyla kuzusuyla,
Hanımıyla yavrusuyla,
Mutlu bir hayat yaşarmış;
Dağda çobanlık yaparmış.

Koyunları otlanırken,
Ot yiyerek dinlenirken,
Keyiflenen çoban kardeş
Bir ağaca yaslanarak,
Kavalına sarılarak
Güzel türküler söylermiş,
Gönlünü böyle eğlermiş.

Az geçmiş ve uz geçmiş,
Aktı ay ile güz geçmiş;
Bir güne daha varmışlar.
Koyunlarla kuzularla
Bir yamaca yayılmışlar.

Pınar şırıl şırıl akmış,
Çoban ona türkü yakmış.
Tavşan gizlendiği yerden
Çobana sevgiyle bakmış.

Birden bir homurtu, bir ses...
Korkmuş onu duyan herkes.
Mengüdağ'ın vadileri,
Dorukları, dereleri
Bu homurtuyla inlemiş.
Çoban ile hanımı da
Durup sesi dinlemiş.

Bu sözleri duyan kızın babası, çobanın dürüstlüğü karşısında utanmış. "Çobana kız vermem" sözünü geri almış. Kızını çobana vermiş. Toy-düğün kurulmuş; sevgililer birbirine kavuşmuş.

Onlar ermiş muradına.
Biz çıkalım kerevetine...

Elimde baklava tepsisi,
Teberdi'den geçiyordum;
O düğüne gidiyordum.
Yine bir akşam vaktiydi.
Bir kurbağa 'vırrak!' dedi.

Hem korktum hem de şaşırdım.
O sözü 'bırak!' anladım;
Tepsiyi bırakıp kaçtım.

Bu masalı duyan kardeş,
Kitaptan okuyan kardeş;
Biraz cesaretin varsa,
Tepsi orada duruyorsa;
Gel birlikte gidelim,
Baklavayı yiyelim.

Koca köpek büzülerek,
Koyun kuzu titreyerek,
Çoban 'Bu nedir?' diyerek
Bakmışlar, bir koca ayı...
Bir kara, korkunç yaratık,
Homurdanır ağzı açık.

Sürüsüne saldırarak,
Pençesini kaldırarak,
Koyunları öldürecek
Sanmış, çoban ilk önce,
Koca ayıyı görünce.

Fakat ayı duruyormuş,
O tarafa gelmiyormuş.
Tek ayağı üzerinde
Acı acı ağlıyormuş,
Sanki bir şey söylüyormuş.

Hanımı demiş ki,
-Çoban,
Bu ayı bir başka ayı,
Düşünmüyor saldırmayı.
Yanına gidip bakalım,
Durumunu anlayalım.
Çoban bu işe şaşırılmış.
Tüfeği elde tutmuşlar,
Ayıya doğru gitmişler.
Ayı onlardan kaçmamış,
Çocuk gibi ağlarmış.
Yaklaşınca görmüşler ki
Ayağında diken varmış.
Diken mi bu, bir kocaman,
Kuru, sivri dal parçası;
Pençesine girmiş, batmış;
Yara etmiş ve kanatmış;

Verdiği o acı ile
Koca ayıyı ağlatmış.

Çobanın hanımı önce
Dalı yerinden çıkarmış.
Sonra orayı bez ile
Kanamısın diye sarmış.

Derdini anlatan ayı,
Dikenini atan ayı,
Acıdan kurtulan ayı;
Mengüdağ'ın çobanına
Ve çobanın hanımına
Sevgi dolu bakıyormuş;
O bakışlarla onlara
Teşekkürler ediyormuş.

Ayı, ayrılıp gitmemiş;
Homurtuyla, kollarıyla
Sanki bir şey söylemiş;
"Beni takip edin" demiş.

Ayı gitmiş, çoban gitmiş;
Varıp çıkmışlar tepeye.
Çoban hayret etmiş ilkin,
Sormuş, "Niye geldik niye?"

Bakmış görmüş bir ağaçta
Çok sayıda bal arısı.
Uçup giderken yarısı,
Bir kısmı gökten gelirmiş,
Çiçek özü getirirmiş.

Arılardan sakınarak
Sokmalardan korunarak
Çoban, yavaşça sokulmuş.

Ağaç içine bakınca
Peteklerce bal görünce
Ağzından şunlar dökülmüş:

"Ayı, koca ayı iken,
Memnun oldu iyilikten.
Bir karşılık vermek için,
Bir teşekkür etmek için
Beni buraya getirdi.
'Bu petekleri al' dedi;
'Beslen, sağlıklı ol' dedi."

Dönerek bakmış ki çoban;
Ayı artık gidiyormuş,
Çobana el sallıyormuş.

Bir diken çıkararak
Bir iyilik ekmiş çoban.
Hemen karşılığı bulmuş;
Ağaç gövdesinden balı,
Petek petek çekmiş çoban.

Yine az geçmiş, uz geçmiş;
Belki altı yıl, güz geçmiş.
Elde tüfekleri ile
Önde köpekleri ile
Karaçay'ın köylerinden
Gençler av için çıkmışlar,
Tepelere tırmanmışlar.

Vadilerde, derelerde
İz sürüp av aranmışlar.

Bir tepenin yamacında,
Ağaçların arasında
Bir koca ayı görmüşler.

Birbirine seslenmişler.
"Koşun arkadaşlar, koşun!
Ayının peşine düşün!"

Bir zamanlar ayağından
Koca diken çıkarılan
O ayıymış gördükleri.
Tüfekleri kurşun saçmış,
Koca ayı hemen kaçmış.
Nice dereden geçmişler,
Nice tepeden aşmışlar;
Mengüdağ'ı dolaşmışlar.
Çobanın kuzu güttüğü
O diyara ulaşmışlar.

Kurşunlar yiyeceğini
Ve sonra öleceğini
Anlayınca koca ayı,
Çadıra doğru yürümüş,
Sesi dağları bürümüş:
"Çoban kardeş, çoban kardeş! "
Kurtar beni, aman kardeş!"
Çadırından çıkmış çoban,
Şöylece bir bakmış çoban.
Ayıyı hemen tanımış;
Olacakları anlamış.
Gençlere karşı çıksa da,
"Onu vürmayın!" dese de;
Kurşunlar vın vın vınlamış...

Orada, göz göre göre,
Koca ayı düşmüş yere...

Kasım/1998

NARTLARIN DEMİRCİSİ DEBET

– IV –

Adilhan APPA

Metinler

Nartların Demircisi Debet hakkındaki metinler (destanlar), T.M. Hacıyeva ile M.Ç. Curtubayev'in hazırlamış oldukları çalışmalardan alınmıştır. Aşağıda verilmiş olan metinlerin hangi çalışmadan alındığı; kim tarafından, hangi tarihte ve kimden derlenerek kaydedildiği ayrıntılı olarak metinlerin sonunda belirtilmiştir. T.M. Hacıyeva ile M.Ç. Curtubayev'in çalışmaları dikkatlice karıştırılarak incelenmiş ve metinler özellikle birebir sözlük anlamlarıyla Türkiye Türkçesine çevrilmeye çalışılmıştır. Metinlerin daha iyi anlaşılması amacıyla az da olsa yer yer parantez içerisinde verilen sözler tarafımızdan eklenmiştir. Parantez içerisinde verilen sözler, metinlerin orijinalinde yer almamaktadır. Uzunluğundan ötürü, çok yer kaplayacağını düşündüğümüzden, bu çalışmamızda metinlerin Karaçay–Malkar Türkçesindeki orijinalini vermedik.

1.Nartların Demircisi Debet'in Doğuşu

Çok eski zamanlarda, mağaralarda yaşarken
Taş yalak, ağaç elek varken

Gök tanrısı, yer tanrısını almış
Gök (tanrısı) gürelemiş yer (Tanrısı hamile kalmış)

Dokuz yıl dokuz gün gebe kalıp durmuş
Yer yarıp sonra Debet doğmuş

Su tanrısı alıp onu yıkamış
İrmakları onun ağzına çevirmiş

Su tanrısı süt annesi olmuş
O büyütüp, akıl ile dolmuş

O Debet'in ateştenmiş yüreği
Çeliktenmiş vücudunun malzemesi

Eklemleri yay gibi uzarmış
Gerektiğinde onlar geriye toplanmış

Her bir eklemi menteşe gibi açılmış
İstemezse, geriye kapanmış

Canı, kanı ateşten olmuş hazırlanıp
Eli değse, taş erimiş, kızarıp

Ateş tanrısı ateşin dilini öğretmiş
Yer tanrısı taşların dilini vermiş
Su tanrısı yemeğini, suyunu göndermiş

Debet bir gün Nart dağlarına gitmiş
Taşlarla konuşarak orada kalmış

Onlarla ıstıhare etmiş
Taşlar alıp o yurduna gitmiş

O taşları eliyle ezmiş
Her bir taşta ne olduğunu sezmış

O taşları ekmek gibi yemiş
Çok (türlü) taşlarda nelerin olduğunu denemiş

Ateş tanrısı yardımcı olmuş Debet'e
Çok (türlü) taşlardan ne isterse yapmaya

Demir ona hamur gibi olmuş
Nasıl isterse öyle bükmüş

Ateşin, suyun, yerin dilini bilmiş
O, Nart olup, demirciye girmiş

Her bir taşta ne olduğunu görmüş
O taşları buzlar gibi eritmiş

Zırhları, kalkanları yapmış
Ustalığı o üsulüne göre düşünmüş
Dağ kayaları kebab gibi pişirmiş

O yapmış ilk önce deri körüğü
O çıkarmış yeryüzüne demiri
O başlamış yakmaya taşkömürü

Demirci atölyesini kurup Tırnı–Dağ yolunda
Demirleri sakız gibi uzatmış kolunda

O Debet'in ustalığını bilmişler
Yüzlerce Nart, siparişler vermişler

Tırnı–Dağ'dan madenini indirmiş
Yay okları, zırhlar yapıp giydirmiş

Debet bu tarafta, demirleri uzatmış
Ustalığı her bir Nartı geçmiş

Her gün yüz kılıcı bitirmiş
Nart askerlere çok şeyleri yapmış

Kılıçları taşları sabun gibi kesmiş
Okları Elbruz dağını aşıp geçmiş

Zırhlarını kılıç kesmemiş
Yay okları da ona işlemiş

Debet burada, bu tarafında dağların
Çok silahlar yapıp vermiş

Dağların başından o tarafa uzanıp
Karadenize sokup sertleştirmiş

Ham demiri çelik yapıp vermiş
Nart askerlere çok oklar yapmış

Gencetaya⁸³ zırh yapıp vermiş
Ok atıp onu denemiş

Kılıçla ata vurup denemiş
O (kılıç) kesmemiş, ağız kırılmış, körleşmiş

Okları Elbruz dağını aşıp geçmişler
Okları Karadenize düşmüşler

Nart askerlerin silah gücü büyümüş
Kılıçları kayaları kesmiş

Nart halkı çok yiğitler yapmış
Her gerekli şeyi Debet yapıp vermiş

Debet olmuş demirleri çıkaran
Demir işini öğrenmeye buyuran

2. Debet'in Yaratılışı

Gök Tanrısı vermiş benim canımı
Çelikten yapmış her eklemimi, parçamı

Buyruğuna baş eğdiler tanrılar
Gelip–gelip onlar beni gördüler

Ateş tanrısı kucağına sıkmış
Ateşini alıp, yüreğime koymuş

Güneş tanrısı ışıklarını göndermiş
Işıkları her tarafıma değmiş

Ay tanrısı ışığını gönderip sararttı
Onun ışığı vücudumu aydınlattı

Su tanrısı kaynak sulardan içirdi
Her bir eklemim uzadı, gerildi

Debet'e baş eğiyoruz dediler taşlar
Baş eğiyoruz dediler gökte yıldızlar

Tanrı, senin kulunum, kendim de Nart oğluyum
Tanrı, sana yeminliyim, bir sana tapınırım

⁸³ Karaçay–Malkar Nart destanlarında anlatılan olağanüstü özelliklere sahip bir tür cins atın adı.

Su tanrısı sudan yapmış kanımı
Gök tanrısı vermiş benim canımı

Yer tanrısı yiyeceklerle doyduruyor
Apsatı'dan⁸⁴ hayvanlar verip soyduruyor

Nartların hepsi yaratıldık kanından
Nartlara geçti her bir eklemin vücudundan

Baş eğiyorum, dal parçası gibi eğilip
Tanrı, diyorum her zaman da sevinip

3.Nartların Demircisi Debet'in Şarkısı
Emegenler Nartlar ile yarışıyorlardı
Büyük zarar-ziyan etmek için uğraşıyorlardı

Nart yiğitleri seferde olduklarında
Evlerde,yaşlılar, kadınlar kaldıklarında

Dağdan gelen taze suları kesiyorlardı
Nart yurtlarının dirliğini bozuyorlardı

Nart yiğitleri zalimliği kabul etmiyorlar
Böylelerini yok etmeden bırakmıyorlar

Yiğitlikte az olmayan dev Nartlar
Altılarında çelik gibi Nart atlar

Akıllarında ise, zulüm, çivi gibi olup
Bırakmıyor dinlenmeye yiğitleri
Zamansız hatıra düşürüp mezarları

Susuz, hayvansız, çocuksuz kalan Nartlar
Vücutlarını (var güçle) alçaklara doğru atarak

Vücutlarını esirgemedi kırılıyorlar yiğitlikte
Vadilerde ve sarp dağ başlarında

Yiğitliği onlara
Gerek değil idi dileyip almaya

Köyde köşe başlarında oturuyor yaşlılar
Taşı sıkıp suyunu çıkaran Nartlar

⁸⁴ Karaçay-Malkarlıların eski inançlarına göre, av hayvanlarının koruyucusu ve avcılık tanrısı.

Aksakallar istişare ettiler birlikte
Emegenlerin kökünü nasıl kurutmaya

Sonunda bu karara geldiler
Atlara binip, Nart yiğitleri, yarın yola çıkın
Demir ustası Nart Debet'i bulun

Debet denen taşı vurup parçalıyor
Elbruz'dan denizlere atıyor

Öyle kılıç yaptırın Debet'e
Ağırlığı bizon kadar olan

Uzunluğu uzun olan dağ vadisinden
Genişliği ise geniş olup kızak yolundan

Tan ağarınca Nartlar çıktılar yola
Aldılar pek gerekli işi ele

Onlar gidiyorlar gece gündüz durmadan
Atın yorulmasına, açlığa bakmadan

Uzun, uzak yol gidip, yemek yemiyorlar
Yaşlıların söylediği Debet'i bulamıyorlar

Bir gün gençler dolaşıp gidip
Elbruz'un tam dibine gelip

Duruyorlar ırmak kenarında dinlenmeye
Karar veriyorlar orada kalmaya

Yolda yorulan, açılan Nart atları
Bağlanıp, taze çimenlikte otluyorlar

Çok geceler uyumayan Nartlar
Yamçılarına sarılıp uyuyorlar

Sabah (olunca) yollarına gittiler
Arayıp gidip, bir mağaraya geldiler

O mağarada onlar Nart'ı gördüler
Gördüler de ona selam verdiler

Baktıklarında, bilekleri demirden
Dişleri ise taşı bile kemiren

On parmağı dökme demirden de sert çelikten
Yaratılmışlar bir muhteşem kudretten

Her parmağının kenarı sapsarı
Onlar ise Debet'in bronz tırnakları

Demir bileklerde olmuş Nart kuvveti
Kolay ona kor parçalarını eline almak

Elleri dayanıyor kor demire
Vardır gücü kor demirleri bükmeye

Titretiyor yeri aceleyle yürüse
Yumruğuyla o demire vursa

Kıvılcımlar yıldızlar gibi uçuyorlar
Sesinden emegenler kaçıyorlar

Nart demirci gürletiyor körüğü
İşleyip-işleyip veriyor demir eşyayı

Demircinin var dev gibi iri vücudu
Göğsü kaya gibi onun

Filde bile görmezsin sen öyle vücudu
Boynu meşe kütüğü gibi yuvarlak
Çalışırken oluyor çok çevik

Ateşe koyup, demiri kızdırıp
Kor demiri eline alıp

Ağır yumruğu ile vuruyor
Keskin kılıç yılan gibi uzuyor
Uzanıp, onu denize sokuyor

Soğuyan kılıç sertleşiyor öyle
Hazır işi denemeye şimdi

Demirci, Nartlardan biraz geri durup
Denedi, dağın dik başına vurup

Onun başı anında parçalandı
Kocaman dağ ikiye yarıldı

Bu kılıç olsun Nartlara hediye
Eliya⁸⁵ (şimşek) olsun emegen⁸⁶ kötülere

Deyip ,demirci, silahı konuklara uzattı
Nartların ellerini tutup sertçe

Demirci Debet'in yaptığı kılıç elimizde
Şimdi düşman duramaz yolumuzda

Ömrün uzun olsun deyip Nartlar
Atlarına binip yola çıktılar

Debet denen, demirciler atası
Bu dağlarda olmuş onun kalesi

O Nartlara demirleri pişirmiş
Demirlerden zırh yapıp giydirmiş

Ustalığıyla kendisini Nartlara sevdirmiş
Nart askerlerine oklar yapmış
Yaptığı oklar taştan, dağdan geçmiş

Yeryüzünde Debet gibisi büyümemiş
Kalkanlarını kılıç kesmemiş

Kılıçları, dağa vursan, yarmış
İlk önce ata nalları Debet koymuş
Ondan halka töre olup kalmış

Nallamış Nart askerlerin atlarını
Sevindirmiş gençleri, ihtiyarları

Demiri o taştan ayırmış
Nart dünyasına demiri o vermiş
Halk da görüp, herşeyi ondan öğrenmiş

4.Devet-Batır'ın Doğuşu

Dünyalara çıkmamış güzel Akbiyçe gibi
Bir günlerde, bir yıllarda, çamaşır yıkamak için

85 Karaçay-Malkarlıların eski inançlarına göre, şimşek tanrısı.

86 Nartların düşmanı olan dev yaratıklar.

çıkmiş da
Dizinin çıplaklığı göğe açılmış da

Gökten bakıp melekler görmüşlerdi
Bunlar buna çok arzu duyup ölmüşlerdi

İkisi de iki gök güvercin olup gelmişlerdi
İkisi de iki dizine konmuşlardı
Civcivcikler-civcivcikler deyip de seviyordu

Oy orira, güzel Akbiyçe melekten gebe kaldı
Bu da doğurmuş şimdi, oğlan doğurdu
Adına koydular Melek oğlu Devet-Batır

Yerde yürüse, hiçbir canavar (mahlukat)
yetişemiyordu ona
Gökte uçsa, hiçbir kanatlı yetişemiyordu ona
Oy orira, Melek oğlu Devet-Batır

5. Debet Gökte Demircilik Yapıyor

Yıldızlar, güz sonunda, Kasım ve Aralık aylarında, çokça kayarlar. Onlar (aslında) Nartların demircisi pehlivan Debet'in demir döerken çıkardığı kıvılcımlardır. Gökte eskiden yıldızların olmadığı zamanlar olmuş. O zamanların, devirlerin geceleri çok karanlık oluyormuş. Böyle karanlık gecelere "zifiri karanlık geceler" denirmiş. O devirlerde Nart oğulları yeryüzünde aslanlarla, kaplanlarla, dev yaratıklarla, orman devleriyle, cinlerle savaşmış. Ağaçları sökerek, kayaları devirerek, taşları kaldırarak güçlerini sınırlamış.

Nartların içinde, pehlivanlığı meşhur, Debet adında bir Nart varmış. O her şeyin dilini biliyormuş. Anlatılanlara göre, Debet, Nartlar ile istişare edip, Karmur Dağlarına gitmiş. O burada taşların her türlüşünü alıp, eliyle sıkıp denerken, bir siyah, ağır ve parlak taşı sıkıldığında, ondan demir damlaları akmış. Debet'e, güneş tanrısı, demir madenini hamur gibi yumuşatmış.

Debet, geri dönüp, Nart yurdunda, Nartlara olan biteni anlatıp, onlara o demir madenini taşıtmış, toplatmış. Sonra, yere kuyu kazıp, eliyle o taşları sıkıp, ona (kuyuya) akıtıp, (kuyunun içinde demir madeninden) bir yüksek tepe yapmış. İkinci dolaşım (sonra) demiri dövmek için bir tokmak yapmış. O tokmağı çekiç olmuş. İki yılının birbirleriyle didiştiğini görüp bundan esinlenerek demiri tutmak için maşa (demirci maşası) yapmış. Bizon derisinden körük yapıp, üfleyp, kömür ateşi yakıp, taşları ateşte eritmiş. Taşları ateşte eritip, demiri ayırdıktan sonra, Nartlara kılıçlar, oklar, savaş baltaları, (bir) günde yüz tane kılıç yapmış. Onları, dağdan çıkan bir kızıl kaynak suyu ile sertleştirmiş. O kaynak suyuna "Bora Şavdan" demişler. Debet demirleri döerken, onun (demirden sıçrayan) kıvılcımları gökte yapışım yıldızlar olmuşlar. Karanlık gecelerde de artık aydınlığa dönmüşler.

Debet, yeryüzünde, Nartların demir işlerini bitirip, Nartlar (Debet'e yapacak bir) iş bulamayınca, "Ben işsiz-güçsüz yeryüzünde duramam" deyip, kanatlı bir araba yaparak gökyüzüne gitmiş derler. O orada, güneş ve gök adamlarına demirci olup, bugün de orada yaşıyor, sağlamış, derler. İşte, yeryüzünde olduğu gibi, gökyüzünde de demir dövüyor. O demir dövdüğü zaman kıvılcımlar gelip yeryüzüne düşüyorlar. Onlara biz "yıldız kayması" diyoruz. Debet sağdır, gökte demircilik yapıyor.

Notlar

1. **Nartların Demircisi Debet'in Doğuşu** başlıklı metin; Hacıyeva, T.M., 1994, s.68-70; Curtubaylanı M.Ç., 1992, s.5-7. Bu metin, S.O. Şahmurzayev tarafından 1974 yılında, Yukarı Çegem'de, Camilat Gegrayeva'dan (D. 1883) derlenip kaydedilmiştir.

2. **Debet'in Yaratılışı** başlıklı metin; Curtubaylanı M.Ç., 1992, s.7-9. Bu metnin, kim tarafından, hangi yıl, kimden derlenip kaydedildiği belirtilmemiştir.

3. **Nartların Demircisi Debet'in Şarkısı** başlıklı metin; Hacıyeva, T.M., 1994, s.142-144; Curtubaylanı M.Ç., 1992, s.9-13. Bu metin, S.O. Şahmurzayev tarafından 1965 yılında, Hamzat Bittirov'dan derlenip kaydedilmiştir.

4. **Devet-Batır'in Doğuşu** başlıklı metin; Hacıyeva, T.M., 1994, s.70,71. Bu metin, S.O. Şahmurzayev tarafından 1974 yılında, Yukarı Çegem'de, Mussa Ettzeyev'den derlenip kaydedilmiştir.

5. **Debet Gökte Demircilik Yapıyor** başlıklı metin; Hacıyeva, T.M., 1994, s.298-299; Curtubaylanı M.Ç., 1992, s.13-14. Bu metin, S.O. Şahmurzayev tarafından 1974 yılında, Mahsut Şahmurzayev'den (D.1887) derlenip kaydedilmiştir.

KAYNAKLAR

Acıyev, Murat., Mî iz Roda Polevetskogo, Moskova, 1992.

Adiloğlu, Adilhan., Karaçay-Malkar Türklerinde Nart Destanları, Yeni Türkiye Dergisi, Türk Dünyası Özel Sayısı, Mayıs-Haziran, Sayı: 15, 1997.

Adiloğlu, Adilhan., Karaçay-Malkar Nart Destanları, Birleşik Kafkasya Dergisi, Sayı: 14, Eskişehir, 1998. Aydemir, Abdullah., İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.

Batırhan, Beksultan., Şavey'in Çocukluğu, Kuzey Kafkasya Kültür Dergisi, Sayı: 62, İstanbul, 1986.

Batuta, İbn., Seyahatnamesinden Seçmeler, Hazırlayan: İsmet Parmaksızoğlu, MEB Yayınları, İstanbul, 1986.

Bayramuklanı Ahmat., Alanları Tillerini Üsünden İstoriyalı Dokumentle, Şorka, Çerkessk, 1982.

Bayramukov, Umar., K. Etimologii Slova Nart, Problemi İstoriceskoy Leksiki Karaçayevu Balkarskogo i Nogoyskogo Yazıkiv, Çerkessk, 1993.

Bayramuklanı Umar., Karaçay Folklorunda Shurtuknu Tuvdukları, Şorka, Çerkessk, 1982.

Bayramukov, Umar., Karaçay Folklorunda Nart Shurtuk'un Torunları, (Çeviren: Adilhan Adiloğlu), Kırım Dergisi, Sayı: 6, Ankara, 1998.

Bicilani Hanafiy., Karaçaylıla Kayda Çaşagandıla, İzlem, Çerkessk, 1978.

Bittirlanı Tamara., Burungulu Nazmuçu, Miñitav Dergisi, Sayı: 2, Nalçik, 1993.

Bursalı, M. Necati, Peygamberler Tarihi, Hazret-i Davud Aleyhisselam, Ölçü Yayınları, İstanbul, 1991.

Curtubaylanı M.Ç., Nart Cırla bla Tavruhla, Nalçik, 1992.

Curtubayev, M.Ç., Drevnie Verovaniya Balkartsevi Karaçayevtsev, Nalçik, 1991.

Curtubayev, M.Ç., Duhovnaya Kultura Karaçayevu-Balkarskogo Naroda, Nalçik, 1994.

Durmuş, İlhami., İskitler (Sakalar), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1993.

- Erel, Şerafettin., Dağıstan ve Dağıstanlılar, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1961.
- Grabovskiy, N.F., Svadba B Gorskikh Obşçestvah Kabardinskogo Okrug, SSKG II., Tiflis, 1869.
- Grabovskiy, N.F., Kabardin Vilayetinde Yaşayan Dağlıların Düğünü, (Çeviren: Doç. Dr. Tatyana Hapçayeva-Adilhan Appa), Kırım Dergisi, sayı: 10, Ankara, 1995.
- Grousset, Rene., Bozkur İmparatorluğu, (Çeviren: Reşat Uzman), Ötüken Yayınları, İstanbul, 1993.
- Gumilev, L.N., Hunnu, Sredinnaya Aziya v Drevnie Vremena, Akademiya Nauk SSSR, Institut Vostokovedeniya İzdatelstvo Vostochnoy Literaturi, Moskava, 1960.
- Günaltay, M.Ş. En Eski Çağlardan İskender'in Asya Seferine Kadar İran Tarihi, I. Cilt, TTK Yayınları, Ankara, 1987.
- Habiçlanı Mağomet., Karaçay Nart Eposnu Nartlarını Üsünden, Zamannı Avazı, Çerkessk, 1975.
- Habiçev, Mağomet., Karaçay Nart Destanlarındaki Kahramanlar, (Çeviren: Adilhan Adiloğlu), Kırım Dergisi, Sayı: 6, Ankara, 1998.
- Hacıyeva, T.M., Malkarlıla bla Karaçaylıları Burungu Folklor Çıgarmaçılıkları, Malkarlıla bla Karaçaylıları Halk Poeziya Çıgarmaçılıkları, Nalçik, 1988.
- Hacıyeva, T.M., Karaçay-Malkarlıların Eski Folklor Ürünleri (Çeviren: Adilhan Adiloğlu), Birleşik Kafkasya Dergisi, Sayı: 12-13, Eskişehir, 1997-98.
- Hacıyeva, T.M., Karaçay-Malkar Türklerinin Eski Folklor Ürünleri, (Çeviren: Adilhan Adiloğlu), Bilig Dergisi, Sayı: 6, Ankara, 1997).
- Hacıyeva, T.M., Nartskiy Epos Balkartsev i Karaçayevtsev; Nartla, Malkar-Karaçay Nart Epos; Nartı, Geroişeskiy Epos Balkartsev i Karaçayevtsev, İzdatelskaya Firma, Vostochnaya Literatura, Moskova, 1994.
- İnan, Abdülkadir., Tarihte ve Bugün Şamanizm, TTK Yayınları, Ankara, 1995.
- İnan, Afet., Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti, TTK Yayınları, Ankara, 1992.
- Kafesoğlu, İbrahim., Türk Millî Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993.
- Kağıyılanı Nazifa., Tram Han, Mingitav Dergisi, Sayı: 6, Nalçik, 1993.
- Koestler, Arthur., On üçüncü Kabile, Hazar İmparatorluğu ve Mirası, (Çeviren: Belkis Çorakçı), Sava yayınları, İstanbul, 1993.
- Kurat, A. Nimet., Rusya Tarihi, TTK Yayınları, Ankara, 1993.
- Kurat, A. Nimet., IV-XVIII. yüzyılda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, TTK Yayınları, Ankara, 1972.
- Kuzgun, Şaban., Hazar ve Karay Türkleri, Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa Yahudilerinin Menşei Meselesi, Ankara, 1993.
- Laypanov, K., Miziye, İ.M., O Proishojdenniy Türkskih Narodov, Çerkessk, 1993.
- Laypanlanı Seyit., Gürge Kün, Çerkessk, 1991.
- Malkonduyev, H.H., Mifologiya Karaçayevtsı i Balkartsev, Folklor Narodov Karaçayevı-Çerkessi Janrı i Obraz, Çerkessk, 1988.
- Malkonduyev, H.H., Drevnyaya Pesennaya Kultura Balkartsev i Karaçayevtsev, Nalçik, 1990.
- Mızıulu, İsmail., Merkezi Gafkazın Etnik Köklerine Doğru, (Çevirenler: Prof. Dr. Süleyman

- Eliyarlı, Doç. Dr. Mehman Abdullah), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.
- Miyayev, M.İ., Bogoborçekiskie Mifi Adıgov, Folklor Narodov Karaçayevu-Çerkessi Janrı i Obraz, Çerkessk, 1988.
- Mikail-Baştu, Mikail-Baştu İbn Şams Tebir, Şan Kızı Destanı (Giriş yazısı: Ferhat A.H. Nurutdinov; Kadim Destanın Mukadderatı ve Çağırısı; Çeviren: Avidan Aydın), İkiKültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Miñitav Dergisi., Sayı: 5, Nalçık, 1994.
- Miziyev, İ.M., Turistskimi Tropami ve Glub Vekov, Nalçık, 1976.
- Miziyev, İ.M., İstoriya Karaçayevu-Balkarskogo Naroda s Drevneyşih Vremen Do Prisoedineniya k Rossii, Nalçık, 1994.
- Ögel, Bahaeddin, Türk Mitolojisi, Cilt I, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971.
- Ögel, Bahaeddin., Türk Mitolojisi, Cilt II, TTK Yayınları, Ankara, 1995.
- Ögel, Bahaeddin., İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- Özbay, Y. Özdemir., Mitoloji ve Nartlar, Kafdağı Yayınları, Ankara, 1990.
- Grimal, Pierre., Mitoloji Sözlüğü, Önsöz: Charles Picard, (Çeviren: Sevgi Tamgüç, Redaksiyon: Cenap Karakaya), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1997.
- Ruşça-Türkçe Sözlük., Hazırlayanlar: E.M.E., Mustafayev, V.G. Şçerbinin, Sovetskaya Entsiklopediya İzdatelstvo, Moskova, 1972 (Türkçe çevirisi: Sosyal Yayınları, İstanbul).
- Sabançılını H., Malkondulını H., Malkar bla Karaçayda Töre, Miñitav, Sayı: 6, Nalçık, 1993.
- Sabançılı, H., Malkondu, H., Karaçay-Malkar Türklerinde Töre Müessesesi, (Çeviren: Adilhan Adiloğlu), Bilig Dergisi, Sayı: 6, Ankara, 1997.
- Safran, Mustafa., Yaşadıkları Sahalarda Yazılan Lügatlara Göre Kuman/Kıpçaklar'da Siyasi, İktisadi, Sosyal ve Kültürel Yaşayış, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1993.
- Süyünçev, H.İ., Tenişev, E.R., Karaçay-Malkar-Orus Sözlük, Moskova, 1989.
- Şamanov, İ.M., Kafkasyalı Karaçay-Malkar Türklerinin Halk Takviminde Yeni Yıl Nevruz, Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Sadık Tural, AKM Yayınları, Ankara, 1995.
- Tavkul, Ufuk., Karaçay-Malkar Türklerinde Eski İnançlar, Türk Kültürü, Sayı: 325, Ankara, 1990.
- Tavkul, Ufuk., Tarihi ve Etnik Yapısıyla Kafkasya, Yeni Türkiye Dergisi, Türk Dünyası Özel Sayısı, II. cilt, Sayı: 16, Ankara, 1997.
- Tavkul, Ufuk., Kafkasya'da Dini Yapı, Kırım Dergisi, Sayı: 17, Ankara, 1996.
- Tavmirzalanı Dalhat, Eliya, Miñitav, Sayı:5, Nalçık, 1992.
- Tekin, Talat., Tuna Bulgarları ve Dilleri, TDK Yayınları, Ankara, 1987.
- Tuna, O. Nedim., Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgilisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi, TDK Yayınları, Ankara, 1990.
- Tümer, Günay., Küçük, Abdurrahman., Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara, 1993.
- Türkçe Sözlük., Hazırlayanlar: Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Talat Tekin, Doç. Dr. Nevzat Gözaydın, Doç. Dr. İsmail Parlatır, Doç. Dr. Hamza Zülfikar, I-II Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 1988.
- Türkkan, R. Oğuz., Sümerler Türk müydü? Orkun Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, 1998.

M A V H A (MAVKA)

Atası:

Kele kel kızım, kel aña kızım,
Ullu Holam elge barayık kızım.
Men Holam elge barıp kelgenme,
Anda çaşar mekâm alıp kelgenme.
Kartlarına da men söz bergenme:
Küyevlük çaşnı saylap kelgenme.

Kızı:

Oğay atam, oy oğay atam!
Sen Holam elde kalay çaşarıksa?
Üyünü canında ambarıñ bolmay;
Ambarıña sen aşlık kuymay;
Arbazıña da kanatlı konmay.
Kuru mekâmlağa kirip çaşamazsa,
Alanı içinde aşarıñ bolmay.
Karıvsuz çaşayt elleri atam,
Zıbır kabırğalı cerleri atam.
Zığır sabanlada orak oralla,
Tobuklarına casdıkla baylap;
Sen alay bıla meni eltalmazsa,
Ol Holam elden küyevlük saylap.
Zığır sabanlada men orak ormam,
Küyevlük çaşnı da men saña sormam.
Orak orğanña külte baylarma,
Küyevlük çaşnı kesim saylarma.
Alaşa calın üyleri atam,
Aylanç buylançdı colları atam.

Otundan cokdu oñları atam.

Terezeleri oramğa atam,

Kızını kıyınlısı Holamğa atam.

Közlev közlevge suv bermez, atam,

Holamda kelin kün körmez atam.

Ho, voradara, vorada raşi Mavka.

Atası:

Kele kel kızım, kel aña kızım,
Biz tav ellege barayık kızım.
Ala tav havada çaşayla kızım,
Kara kozula aşayla kızım.
Carlını, açnı toyduralla kızım;
Mollağa soğum soyduralla kızım.
Bereket çaşayt üyleri kızım,
Tıncıklı ketet künleri kızım.

Ho, voradara, vorada raşi Mavha.

Kızı:

Oğay atam, oy oğay atam,
Men tav ellege baralmam atam.
Men ala bıla kalalmam atam.
Ala birbirlerin süymeyle atam,
Duniyadan hapar bilmeyle atam.
Alanı bilgenleri, koyları atam,
Keçeden keçege toyları atam.

Taň alasında toydan ketelle atam,
Birbiri sözün bir bek etelle atam.
Kartları eşekge minelle atam,
Çaşları aña külelle atam.
Kızları çuba kiyelle atam,
Kadınları oramğa siyelle atam.
Kele kel atam, kel süygen atam,
Biz tüz ellege barayık atam.
Ala keň cerlede çaşayla atam,
Da, bazar hanıla aşayla atam.
Ala birbirlerin süyelle atam,
Duniyadan hali bilelle atam.

Ho, voradara, vorada raşi Mavha.

Atası:

Oğay kızım, oy oğay kızım,
Sen tav elleden hapar bilmeyse.
Men tüz elleni bileme kızım.
Aladan saña hapar aytayım:
Kaşda soğumğa tavuk keselle,
Cılına deri şorpa etelle.
Gabu boladı çaşları kızım,
Çıgır kutukdu başları kızım.
Sığın salalla otha otunña

Kalay barlıksa çıgır kutukğa?
Biz tav ellede küyevlük alayık,
Sen razı bolsañ arı barayık.
Sen arı barsañ erge barlıksa,
Alay bolmasa üyde kallıksa.

Ho, vorada, vorada raşi Mavha.

Kızı:

Oğay atam, oy oğay atam,
Men tav elleden küyevlük almam.
Gacilik, kahmelik maña ayılmağant,
Da erge çıkmay men üyde kalmam.
Kökde barğan köksül kögürçün,
Aylanıp kelip ındırğa konat.
Har kim da birça ariv bolmaydı,
Cüregiñ süygen bir ariv bolat.
Kesi işlerimi maña boşlasañ,
Seni çaşavunı rahat eterme.
Alay bolmasa, meni süygen atam,
Süygenim bıla kaçıp keterme.

Ho, vorada, vorada raşi Mavha.

Dudalanı Mahmut, bu cırnı üsünden enişgedegi notnu tüşgendi: "Ankarada Toros Hotelde, Belpınar elde cerleşgen D. Ali'den cazılğandı, 30.05.1951." Mendegi tekst, Duda ulunu kol cazmasıdı, türlelendirmey basmağa hazırlağanma.

Sılpağarlanı Yılmaz.

ZARİYAT

Kalay arivdu Süyünçlanı Zariyat,
Etgen işiñi uşatmayt zakon, şeriyat.
Suvğa canaşadı Süyünçlanı üyleri,
Sizge aytayım Zariyatnı küvlerin:
Men ertden bıla oy kesim turğanem,
Eki rekağat suvap namaz kılğanem.
Kiyimlerimi çırmay kuçağıma cıyğanem,
Elte barıp suv şorkalağa kuyğanem.
Dariy kölegimi men közlerime çırmadım,
Izı bıla men barğan suvğa çıñadım.
Men barama suv şorka sayın sekire,
Atam Temir suv ızın kelet öküre.
Meni cavumu öge anası bolğayed,
Seni başıñı barğan suvğa atdırır.
Tiyre honşuñu suv ızına çapdırır,
Ölögüñü kum túbünde catdırır.
Erge bar deyle, men erge barlık tülme,
Barlık çaşımı kesi közüm bıla körgünçü,
Arbazıma hora tayla kirginçi,
Öksüz karnaşım sekirip atha minñinçi.
Candetli bolsun Süyünçlanı Zariyat,
Nakut nalmasdant altın kâmarıñı taşları,
Sen ölgenli kara kiyip turalla
Ullu Malkarnı kızdan aybat çaşları.

Zariyatnı cırını oğarğı variantın, Dudalanı Mahmut Tekeleni İlyas'dan alğandı.
Alay a İlyasnı üsünden cuk cazmağandı. Cürütgen kağıtı bıla merekebini betine karasañ,
tekstni 1951-çi cılda cızılğanı esge tap tüşedi.

Basmağa hazırlağan: Sılpağarlanı Yılmaz.

KÂZİM MEÇİ(MEÇİLANI KAZİM)'İN DOĞUMUNUN 140. YILI ANISINA (1859-1945)

VEDAT BALKAN*

A. HAYATI:

1. İSMİ, MEMLEKETİ, DOĞUM YERİ VE TARİHİ:

Kâzım Meçi, Malkar'ın eski köylerinden biri olan Şıkı'da 1859 yılında doğmuştur. Babasının adı Bekki'dir. Demircilik yapmaktadır. Bekki'nin üç oğlu, beş kızı vardır. O, diğer çocuklarından daha çok Kâzım'e değer verir. Kâzım'ın ayağı doğuştan sakattır. "Ona az yürümesi gereken bir ustalık lazımdır." diyerek babası ona demirciliği öğretir. O zamanlarda öyle değerli usta bulmak çok zordur. Babasının yanında çalışırken Kâzım, Arap harfleri öğrenerek okuyup yazmaya başlar. Babası bu duruma çok sevinir ve "Kâzım hoca olsun" diye Kâzım'ı Arapça okumaya gönderir¹.

2. TAHSİLİ VE YETİŞTİĞİ ÇEVRE:

Babası, onu Kumuk'tan gelerek Şıkı'da çocuklara Arapça öğreten bir hocaya gönderir. Kumuk'lu Hoca Efendi, çok bilgili biridir. Öğrencilerine Kur'an ve tecvidden başka tarih, dil ve Arap, Fars medeniyetlerini öğretir ve şarklı şâirlerin manzumelerini, hikayelerini okutur.

Holam-Bızığı yöresinde sonradan söylenenlere göre;Kumuklu Hoca, medresede hürriyet fikirlerini yaydığından dolayı Kumuk'tan kovularak Malkar bölgesine gelen bir insandır. Kâzım, o zamanlarda bunları anlayacak yaşta değildir. Onun için hocasının okuduğu şiirleri, söylediği sözlerini çok dikkatli dinler.

Kumuklu Hocanın medresesinde Kâzım, şeriatın kurallarını, peygamberlerin hayatlarını, İslâm Tarihini öğrendikten sonra coğrafya ve astronomi derslerini de alır. Arap, Fars ve Türk şiiriyle de dost olur. Kâzım'ın ders aldığı bu hocanın ismi kayıtlarda geçmemektedir ancak Kâzım'ı çok etkilediği bilinmektedir².

Medreseyi bitirdikten sonra Kâzım, babasına demirci dükkanında yardım eder. Boş zamanlarında camiye gider ve Kur'an-ı Kerim okur. Sohbetlerde Kur'an surelerini ustalıkla ve herkesin anlayacağı şekilde anlatır. Çevresindeki hocalar Kâzım'ın tecvidine, hitap şekline hayran olurlar. "Usta Bekki'nin oğlu böyle giderse Bızığı ile Çegem'in en büyük Hocası olacak" derler. Ancak Kâzım zamanının büyük bir kısmını şiir yazmaya ayırmaktadır. Ayağının sakatlığı çalışmasına engel değildir. Kur'an okumayı öğrenen bu delikanlı Nart Destanlarından, Kur'an surelerinden, tefsirlerden, kendine göre manzumeler yazmaya başlar. Yazdığı bu manzumeler türkülere, zikirlere benzedikleri için halk bunları hemen ezberler.

Diğer dağ köylerinde olduğu gibi Şıkı'da da ihtiyarlar her gün bir yerde oturarak sohbet etmeyi severler. Genellikle toplandıkları yer Bekki'nin demirci dükkanındır. O ihtiyarlar, az ve doğru konuşan kişilerdir. Çok çalışmak ve acılar onların sakallarını erken ağartmıştır. Onlar bir araya geldiklerinde geçim sıkıntısından, hayat zorluklarından bahsederler. Kâzım, o ihtiyarların konuşmalarını dinleyerek büyür. Nart Destanları, türküler, yiğitlerin başından geçen olaylar, yolculuk hatıraları, memlekette olan biten tüm olaylar, savaş anıları sohbetlerin konusudur. Kâzım bu bilge kişilerin arasında büyür³.

Malkar Edebiyatının kurallarını koyan büyük şâir Kâzım, şiir yazmaya medrese- de okurken başlar. Ona güç veren ve ilham aldığı üç kaynak önemlidir. Onların birincisi,

atalardan intikal ederek gelen halkın zengin folklorudur. İkinci kaynak, şark milletlerinin klasik şiirleridir. Kâzim, eski Tacik, Özbek, Fars, Arap edebiyatlarıyla dost olup, onları hayatı boyunca okumayı devam ettirmiştir. Kâzim o kaynakların şiir kültürlerini kendi şiirlerine iyice sindirmiştir. Böylece halkın yaşantısını doğru olarak yansıtmaya imkanını bulmuştur. Kâzim'in üçüncü ve en önemli kaynağı, kendisinin çok iyi tanıdığı halkının yaşayışıdır. "Onun hayatında gördüğü, bildiği o kadar çok şey vardır ki halkın sıkıntıları karşısında sessiz kalamamıştır. Gördüğünü gördüğü gibi yazarak, haksızlıklar dünyasının gerçek yüzünü sergileyerek, sadece gerçekleri yazmış, gerçekleri söylemiştir⁴".

Kâzim, sosyalist devrimine kadar pek çok manzume yazmıştır. Onları basmaya imkanı olmamıştır. Sebebi ise, birçoğunun kaybolmasıdır. Buna örnek vermek gerekirse Kâzim'in küçük kızından olan torunu Soltanlanı Üzeyir, altı yaşında iken başından geçen bir olayı şöyle anlatıyor.

"Kâzim, Kanit⁵ ve ben, evde üçümüzden başka kimse yoktu. Rus askerleri geldiler. Bizi zorla arabaya bindirip götürmek istediler. Kâzim, kitaplarını almaya çalışıyor, askerler bırakmıyorlar. Kâzim'i tartaklıyorlardı o sırada Kâzim'in elinden bastonu düşüyor ve kendisi de yere yuvarlanıyor. Yerdeyken yine kitaplarını toplamaya çalışıyor. Onlar da kolundan çekerek elindeki kitapları alıyor, yırtıyor ve etrafa fırlatıyorlar. Kâzim'i tekmeleyerek 'Davay, starik davay! . . . ⁶' diyerek dövüyorlar. Kâzim ağlamıştı orada. . . Çok kötü ağlamıştı . . . Ben de bu duruma çıkmaz çıkılmaz ağlıyordum ama kimse aldırış etmiyor. O sırada askerlere göstermeden bir kitabı alarak saklıyorum. Sonradan onu kendisine verdiğimde 'Sen ne iyi ettin yavrum, ne iyi ettin. Din kitabımı getirdin.' diyor. Askerler bizi alıp götürüyorlar"⁷. . .

O yıllarda Bizinci'da Bözülani Çöpellev adında zengin kitaplığına sahip bir hoca yaşamaktadır. Bilgili, dindar bir hocadır. Kâzim, bu hocadan ve zengin kitaplığından faydalanmıştır. Türk edebiyatının değişik lehçeleriyle şiirler yazan şâirlerden Nevai(öl. M. 1501)'yi, Fuzulî(öl. M. 1556)'yi, Firdevsî(öl. M. 1015)'yi ve şarklı diğer şâirlerin eserlerini de bu hocanın yanında okumuş, şiir bilgisini geliştirmiştir. Şiirleri incelendiğinde bunlardan tesirlendiği görülmektedir. Bundan başka, Farabî(öl. M. 950), İbni Sina(öl. M. 1037) gibi filozofları da yine burada inceleme fırsatı bulmuştur. Çöpellev Hoca tabiat ilimlerinde ve tabii ilaçlarda bilgisi olan bir insandır. Kendisi bitkilerden ilaçlar yaparak çeşitli hastalıkları tedavi etmiştir. Kâzim, bu hocadan çok şeyler öğrenmiştir.

3. SEYAHATLERİ:

Kâzim, 1900-1901 yıllarında 40 yaşında hacca gider. Bu yolculuktaki amacı İslâm kültürünü iyice öğrenmektir. Bu sıralarda Kafkasya'da halk çile çekmektedir. Halkın bir kısmı Türkiye'ye, bir kısmı da diğer Müslüman ülkelere göç etmektedir.

Kâzim 1910 yılında 50 yaşında ikinci defa hacca gitmek için yola çıkar. Onun bu yolculukta başka amaçları da vardır. Bilgisini artırmak, Şıki'da taş kütüphanesine yeni kitaplar kazandırmak, Şark şiirinin yeni derslerini almaktır. O Şam'a, Bağdat'a, İstanbul'a, Mısır'a (Kahire'ye) gider. Şam'da zamanın en büyük medreselerinde, Kahire'de El-Azhar Üniversitesinde dersler alır. Orta yaşlı şâire şark dünyası yeniden açılır. Gördüklerine şâir gözüyle bakar. Saraylar, kervansaraylar, kutsal yerler, Arap şehirlerindeki alışverişler, hac kılmaya koyulan miskinler, çok zenginler, çok fakirler, dervişler, âşıklar. . . şâirin dikkatini çeker ve hepsini dikkatlice gözler. Kalan vakitlerinde camilerin kütüphanelerine girerek eski tefsirleri, şarklı şâirlerin manzumelerini okur ve inceler. Çarşıda gördüğü Arap, Fars, Türk dillerinde yazılmış hikayeleri, peygamberlerin, şeyhlerin din savaşlarındaki yiğitlerin hayatlarını anlatan eserleri almaya çalışır. Geceleri Arap bedevilerinin,

çobanlarının evlerine ve çadırlarına misafir olur, onların yaşantılarını görür, onlarla sohbet eder, eski şarkılarını hikayelerini dikkatlice dinler.

4. VEFATI:

Kâzim, 85 yaşında iken Sovyet yönetimi tarafından 2 Kasım 1943 yılında başlatılan Kuzey Kafkasya'daki Müslüman halkın Sibiryâ, Kazakistan ve Özbekistan'a topyekûn sürgünlerine şahit olur. Kendisi de Malkar halkı ile 8 Mart 1944 yılında Kazakistan'a sürgüne gönderilir.

Şâir, kendisinin bu sürgünden geri dönmeyeceğini anlar. Bu düşüncesini şu beytiyle dile getirir.

"Men ölürme artha kaytmam
Savlugumda calgan aytmam"⁸

Kâzim, 1910 yılında hac yolculuğu sırasında yazdığı bir şiirinde de ata yurdundan uzaklarda öleceğini belirtir.

"Ölögüm kişi cerinde kallığın
Bileme. Ol tavuş erteden keled
Cok bu dünyada berligim, allığım

Sen, haci carsuvlarima sual et"⁹, diyerek yolculuk arkadaşı Lokman Hacı'ye vasiyet etmektedir.

Kâzim'in hayatını konu alan iki bölümlü "Azap Colu"¹⁰ isimli trajedi yazılmıştır.

Kâzim Mecî, 14. 03. 1945 yılında Kazakistan'da Taldı-Kurgan denilen yerde sürgünde ölmüştür. Onun manzumeleri 1959 yılında Malkar dilinde, 1962 yılında Rusça ve diğer dillere çevrilerek basılmıştır.

Kuzey Kafkasya'da Kabartı-Malkar Cumhuriyetinde iki ayrı yerde heykeli dikilmiştir. Malkar ders kitaplarının baş sayfalarında Kâzim'in şu beyti yer almaktadır.

Osuyatım har kardaşha
Zamannı ciberme boşha.
Bilim- dünyanı carığı
Kerekdi ol kartha, çaşha"¹¹.

B. EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE TESİRLERİ:

Kâzim Mecî şiirlerinde haksızlıkları, eşitsizlikleri dile getirir, şiirlerinde kadınların iç dünyalarını da sergilemeye çalışır. Ümitlerini, dileklerini görüyor ve onları yansıtmaya çalışır. Onların sevgilerini, nasip için çalışmalarını, doğruluklarını işlerindeki başarılarını büyük hürmet duyarak anlatır.

Bu temada, 1898 yılında "Tarıgıv"¹² isimli şiirini yazar. Şâir devamlı güçsüzlüğünün tarafındadır. Sevgi konusunda yazdığı en önemli manzumelerinden birisi de "Buzcigit" isimli manzumesidir. Bu şiirini ikinci kere hacca gidip geldikten sonra 1910 yılında başlar ve 1917 yılında bitirir.

Şâir, diğer ülkeleri de gezerek oralandaki insanların yaşantısı ile kendi halkının yaşantısını kıyaslama imkanı bulur. Böylece Malkar halkının ezildiğini görerek şiirlerinde bu konuları işler.

Beylerin, zenginlerin, Rus devleti yanlılarının halkı nasıl köle gibi çalıştırdıklarını yaptıkları zulümleri, fakir halkın sessizliğini görür ve şiirleri vasıtasıyla halkın duygularını dile getirmeye çalışır.

"Mahtançak Biy uluna" isimli şiirinde övünen bey oğluna şöyle seslenir

Biyikden karaysa sen,

Neñe mahtanasa sen ?

Kişi kıyının aşap,

Kelesiz dayım çaşap.

Şiirin devamında halkına insanlığından taviz vermemesini öğütler.

Teñ bol dep tilemeyme,

Calınsañ da teñ bolmam.

Men bir sözümü berip,

Sav tukumunu alalmam¹³.

Kâzim'in bütün manzumelerinde halkına, ata yurduna olan sevgisi, bağlılığı ve halkının hür yaşaması için gösterdiği çaba dikkati çeker.

O, nereye giderse gitsin yüreğinde millet sevgisini, ata yurduna karşı özlemini de beraberinde götürür. Arabistan'da, Tahran'da, İstanbul'da kaldığı zamanlarda bile doğduğu ata yurduna olan özlemini, halkına sevgisini şiirlerinde yansıtmıştır.

Bağdat'ha da İstanbul'ğa da bardım,

Mekkanı Kaaba taşına baş urdum.

Alay kayıthanda carlı cerime,

Anama cañıdan tuvgança boldum¹⁴.

1910

Biyik tavlani başında

Kar da erir, künñe tözmez.

Alay meni cürek kaygım,

Ol karlaça erip ketmez.

Coyulgan cugutur kanı

Dump bolur cutulur cerge.

Meni kaygımı cer cutmaz,

Cel alıp da ketmez tüzge.

(1910) İstanbul¹⁵

Keme bla tengizleden da ötdüm,

Türk'nü, Arap'nı halkların da kördüm.

Har kayda da carlı carlıça çaşayd,

Karıvlu karıvsuznu etin aşayd.

(1910) İstanbul¹⁶

Kâzim'in hayatı diğer dağlıların hayatları gibi ağır şartlar ve acılarla doludur. Onun için ilham kaynakları yakınındadır. Bir taraftan halk türkülerinin dil ustalıklarını, diğer taraftan Şark, Türk, Fars şiirlerinin kurallarını alır, böylece kendi kurallarını oluştura-

rak Malkar Edebiyatının birinci şâiri olmuştur. Ana dile birçok kelime kazandırarak dili zenginleştirmiştir.

Kâzim, haksızlıkları, eşitsizlikleri dile getirerek onlardan kurtulma çarelerini bulmaya çalışmıştır. Hiç yorulmadan, usanmadan onun sesi halkını temsil etmiş, doğruluğun ve doğruların yanında olmuştur.

Rus yazar M. Kiriev Kâzim hakkında şunları söylüyor: "Onun demirci dükkanındaki ocağının ateşi sürekli yanardı. Çevresindekiler sadece demir işi için gelmiyorlardı. Onlar, kendi sevinçleri, üzüntüleri, dünya telaşları, ile geliyorlardı. Kazım ağır işinin yanı sıra ateşin ve demirin yaktığı nasırlı elleriyle şiirler yazmıştır. Taş duvarlı, dar odasında defterine bakarak, gaz lambasının sönük ışığında o, geleceği görmüş, olacağı bilmiştir¹⁷".

Onun kaygıları kendi zamanını, gelecek zamanları da bildirmiştir. Hürriyet gibi büyük işlerin, din gibi ulu meselelerin, sevgi gibi değerli sezişlerin üstünden yüce fikirlerini ortaya koymuştur.

Kâzim, nerede olursa olsun fakir halkın hayat tarzının aynı olduğunu görerek insan hayatına değer verilmeyişine, insana yapılan zulümlere karşı çıkar. Halkın içinden çıkmış biri olarak halkın vekilliğini yapar. O, yalan ve başkalarına hoş görünmek için yazmamıştır. Onun sözü; güzelliği, Ata yurdunu, sevgiyi, yiğitliği, cömertliği, yolculuk adabını, çiftçiliği, edepliği, zâlimliği, hürriyeti, baba-anaya saygıyı, kadının namusunu, erkeklerin uyacağı kuralları, dostluğu, iyilikle kötülüğü, eğrilikle doğruluğun üzerinden söyledikleri ata sözleri gibi halkın arasında dolaşmıştır. "Nasihatla" isimli şiirinde bu sözleri görmek mümkündür.

Cez altın bolmaz,
Altın caphanlıkga.
Köz maldan toymaz,
Artık taphanlıkga.

Teren ağaçnı boran bügalmaz,
Birlikli elge düşman kiralalmaz.

Nakut, nalmaz tabılır nasıb bla,
Nasıb, cannet tabılmaz nakut bla.

Namıs degen az boldu,
Dünya malı baz boldu¹⁸.

Halk arasında çok yaygın olan "Apsatı" isimli manzumesidir. Bu manzumede şâir, fakir avcının zorlu hayatı, tabiat güçleri ile mücadelesi konu edilir. Apsatı eski nart destanlarında "Av Tanrısı" olarak geçmektedir. Avcının apsatı ile mücadelesinde avcı üstün gelir. Çünkü şâir de avcının tarafını tutmaktadır. "Apsatı" isimli manzumesinde incilen avcı kendi halkıdır. Apsatı ise Dağlı beylerdir.

1860 -1870 yıllarında Kâzim, iyi adet ve geleneklerin kötüye yönelmelerini yönetime bağlamıştır. Bu yıllarda herkes hür gibi görünse de imparatorluğun idaresinde ve emrindedir. Yine bu tarihlerde Dağlıların bir kısım beyleri de bu esarete boyun eğmiş-

lerdir.

1880-1890 yıllarında Şâir, halkının edebinin, insanlığının, törelerinin , dininin yerine yeni düzenin getirmiş olduğu kuralların ve Mecusî-feodal törelerin Rus hükûmeti tarafından empoze edilmesine karşı çıkar.

Şâir, halkının önceden daha iyi yaşadığını söylüyor. Geçmişe karşı özlemlerini dile getiren, yeni düzeni eleştiren, halkı bu durumdan kurtaracak, adetlerini, dinini, töreleri yaşatacak, savunacak beylerin olmasını isteyerek şiirler yazar.

Halkga salmay bugov kişen,
Namısların tuta bilgen,
Tersni cavlap tüzge burgan,
Allay biyle kerek bizge.

Halkni oñar colun izlep,
Aña karap colga tizgen,
El cumuşnu tuvra süzgen,
Allay biyle kerek bizge¹⁹.

İyi beylerin geleceğine inanan Kâzim "Hizmetini kimseye yaptırmayan, köle bey diye ayırmayan" eski beylerin özlemi içindedir.

"Allay biyle kerek bizge" ve "Sağış"²⁰ isimli manzumelerinde bütün halkının yüreğinden geçenleri ifade ediyor.

Birlikni atası öldü,
Bizge bek uçuzluk keldi.
Körmeybiz cuvuknu teñni,
Canlıdan ötebiz keñni.

Boşlağanbız niyetleni,
Kir etgenbiz cürekleni.
Barıbiz biz kayrı deri,
Kayda bolur tüzlük ceri.
İgi etalmaybiz kölnü,
Tıyalımaybiz palah celni.
Katı kısılmaybiz belni,
Kim koruvlar endi elni. ?

Şâir bu beyitlerde, düzenin bozulduğunu, halkının bocaladığını, birlikten uzaklaştığını belirterek kendini halkın vekili kabul ediyor.

.....

Karañıdı adamıbiz,
Baş bolgandı amanıbiz.

.....

Aña da cok madarıbiz,

Kıyın boldu kadarımız²¹.

Şâir, bu beyitlerde halkının okuma- yazmadan uzak olduğunu, son zamanlarda ise kötü yöneticilerin başa geldiklerini, halkın çaresizliğini, kaderlerinin zorlu olduğunu anlatıyor. Zâlimler halka ne kadar eziyet etseler, o oranda halkın sabrı da tükenmektedir.

Kâzim, hemen her konuda şiir yazmıştır. (Kuşlara, taşlara, ağaçlara, kar ve yağmura, abdest aldığı güğüme, ineğine, eşeğine, . . . hemen hemen tüm varlıklara) Ancak insan sevgisi, tanrı sevgisi, vatan sevgisi ve halkına olan sevgisi üzerinde özellikle durmuştur. "Tahir ile Zühre", "Buzcigit" manzumelerinde sevginin güzelliğini, soyluluğunu görmek mümkündür.

Tav başında tav bolmaz,
Cañız terekden bav bolmaz.
Kılıç cara sav bolsa da,
Süymeklik cara sav bolmaz²².

Bazen birbirlerini sevenlerin ocak dumanları birbiriyle karıştıkları halde kavuşmadıkları ve birbirlerinden Çegem ile Bağdat arası kadar uzak olduklarını şu beytiyle anlatıyor.

Komşubuz, ocak tütünün,
Dayım körünüp turadı.
Alay saña uzak colum
Çegem'den Bağdat'haçadı²³.

XIX. Yüzyılın sonunda XX. Yüzyılın başında Kâzim kaygılıdır. Şiirlerini sevgi üzerine yazıyor. Sevenleri ayırmanın Allah'ın buyruğuna ters düştüğünü anlatıyor.

Allah bizge süymeklik cazdı,
Adamla sıyırıldı anı.
Kökde Allah'dan küçlümüd,
Cerdegi adamnı aythanı²⁴.

Bu beyitlerde sevginin yüceliğinin Allah tarafından korunacağı anlatılıyor. Sevenleri ayırmanın Allah'ın işine karışmak olduğu ifade ediliyor. Kâzim, bu dönemde zengin-fakir ayırmasına karşı çıkarak sevenleri kavuşturmanın yüceliğini vurguluyor. Ana ve babalara bu konuda öğütler veriyor.

Süygenimden ayırdıla,
Cüregime kirdi kama.
Adamla kaygırmaydıla,
Kayalağa tarığama²⁵.

Şâir, bu düşüncelerini "Tahir ile Zühre" ve "Buzcigit" manzumelerinde daha geniş açıklıyor.

"Tahir ile Zühre" manzumesinde, diğer şâirler tarafından ifade edilen konulardan farklı bazı yönler ortaya koyuyor. Öncelikle kendi halkının durumunu yansıtıyor. İkinci önemli özelliği ise diğer şâirlerin "Tahir ile Zühre" manzumelerinde yer alan tabiat üstü güçler, Hızır Aleyhisselam Kâzim'in eserinde yer almaz.

Kâzim "Tahir ile Zühre" manzumesinde, Arap, Fars ve Türk nazımlarında görü-

len gazel, kasîde, mesnevî şekillerini ilk defa Malkar nazımlarında işlemiştir.

Kâzım, halkın güç durumunu, çektiği eziyetleri görüyor ve birliğin bozulmaması için elinden geleni yapmaya çalışıyor. İnsanların birbirlerini sevmelerini, saymalarını, doğruluktan ayrılmamalarını, hürriyetleri için mücadele etmelerini öğütlerken yapılan zulümlere karşı çıkıyor.

Zulmü etgen ahıratda töler anı

Tinçlik körmez havh dünyada canı

Dinsiz, malgun buzar tavda tukumlanı

Kur'an tuthan bir Allah'nı tüz konagı²⁶.

Kâzım, şiirleri vasıtasıyla halkının, doğruluk, iyilik, hatırlı, saygılı, sağlıklı, iyi niyetli, namaz kılan, doğru sözlü, kin tutmayan, insan kanı dökmeyen, başkalarına kara çalmayan insanlar olarak yetiştirmelerini istiyor. Halkı, İslâm dinine sıkı sarılmaya çağıran, hadislerden bahseden, peygamberlerin hayatlarını anlatan, dinî konuları içeren, manzum eserler yazıyor

Şâir, kendisi gibi halkına dinî konuları anlatmak için yazan Kazak şâir Abay Kunbaev, Tatar şâir Abdulla Tukay, Azeri şâir Sabir gibi manzumeler yazmaktadır. Eserlerinde ahlakın düzeltilmesinin, iyileştirilmesinin çarelerini arıyor. Zulme, haksızlığa, kötülöklere beddua ediyor. Malkar dilinde ilk defa beyitle şiirler yazıyor. Manzumelerinde Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini, Allah sevgisini, rahmetini, halkının kolay anlayabileceği şekilde, halkın hoşuna gidecek, aklında kalacak şekilde anlatmaya çalışıyor.

Rahmu eter Allah adam uluna

Terek salgan, cer da sürgen kuluna.

İşlegenñe cannet eşik açılır,

İşlemegen cahanimge atılır²⁷.

Şâir, ağaç dikmenin, toprağı işlemenin ve çalışmanın insanlar için önemini belirtirerek, Allah'ın çalışan Adem oğullarına rahmetini esirgemeyeceğini anlatıyor.

Kâzım'ın manzumelerinde bu dünya ve ahiret öncelikli konulardır. Ona göre din kardeşliği, doğruluk, adalet gibi kavramlar en önemli konulardır. İnsan bu dünyada nedir? O, bu dünyada nasıl bir hayat sürmelidir? sorularına cevap aradığı "İyman İslam"²⁸, "İğilik bla Amanlık"²⁹, "Sarnavçu Katinla"³⁰, "Tışıruv"³¹, "Tazalık"³², "Ahır Kün"³³ manzumeleri Kâzım'ın bu sorulara cevap arayışı içinde olduğunu gösteriyor.

Kâzım, Şimal Kafkasya'da şâirlerin arasında bu dönemlerde öncü ve ilk sıradadır. Şâir, hayatı ifade ederken insanlara nasihat ediyor ve insanların bir arayış içinde olduklarını düşünüyor.

Sığın otnu cılıvuna cılınñan,

Otha, suvga, terekge da tabınñan.

Bu dünyanı buzugu köp tabından

Bolmaz anda tinçlik bla tabılğan³⁴

"Paygambarla" manzumesinde, şark, Fars şiirinde de çok söylenen Yakub Aley-hisselam'ın acısı, sabrı şâiri çok etkilemektedir.

Yakub'nu da sıylılığın bileyik,

Anı kibik bolayık dep tileyik.

Balasına cılay tohtadı közden,

Boldu miskin, köp kıynlıkğa tözgen³⁵.

Dinî konuları, kıssaları içeren manzumeleriyle halkına bir şeyler anlatmaya çalışarak "Ahır Kün"³⁶, "Ak Koçhar"³⁷, "Kökge Uçhan"³⁸, "Cannet"³⁹ manzumelerini bu sebeple yazmıştır. İnsanlardaki bozulmayı, kul hakkı yiyenleri, insan öldürmeyi, hırsızlığı ancak din gücünün önleyeceğine inanıyor.

Bu dünyanın aldatıcı, fitne, fesat dolu olduğunu, her şeyin yalan olduğunu, dünya nimetlerinin geçici olduğunu, insanın dünya malına kanmaması gerektiğini öğütlüyor.

Bu hauh calgan Dünya,
Bizge hakga berilmez.
Caşasak da miñ cılını,
Közübüzge körülmez⁴⁰.

Çalışmanın ve insan sevgisinin değerini anlatırken de şunları söylüyor.

Hac kılırga atlansañ da mal cıyıp,
Kaytıp kelip bolgan bolsañ da şıyıp.
Namazlıkğa tıyıp mahılayıñı,
Allah bla bir etseñ da canıñı.

Bu caşavnu tirmenlerin kurmasañ,
Adamlaga kardaş bolup turmasañ.
Barı da boş kıyınıña suvap az,
Tefteriñe ırızılık cazılmaz⁴¹.

Burada şâir, İnsanın hacca gitmesinin, şeyh olmasının, seccadeden alnını kaldırmamasının yeterli olmayacağını belirtiyor. Allah'ın rızasını almak için tüm insanları kardeş olarak bilmek ve bu dünya için çalışmanın gerekli olduğunu anlatıyor.

Çok okuyan, çok gezen, insanlık için kaygı duyan Kâzım, şâirlikleri, insanlıkları da ünlü olan Ömer Hayyam, Hâkini, Nizami, Şota, Pustaveli, Celaleddin Rumi, Şimal Kafkasya'da ismi duyulan Kumuklu İrçi Kazak, Darginli Batıray, Avarlı Mahmud, Düğerli Kosta Hatagurov, Kabartılı Bekmurza Paçev gibi şâirlerin hepsi de insan rızasının bu dünyada olduğunu söylemişlerdir. İnsan dinî kurallara uymalı ancak, kendini bu dünyadan soyutlamamalıdır.

Edep, güzel ahlak gibi özellikler insan olmanın temelidir. İmanlı insan aynı zamanda halkın da vekili ve dayanağıdır. Nerede yaşarsa yaşasın, ismi ve soyu iyilikle anılır.

XX. Yüzyılın ilk yıllarında Şâirin, dünya görüşü de değişmeye başlamıştır. Halktaki bozulmayı görerek onları doğruluğa yönlendirmekten ümidini kesmiş görünüyor. Bu yıllarda din adamları beylerin, Rus hükümetinin ve zenginlerin tarafını tutmuşlar, ezilen halkın yanında olmamışlardır. "Kaderimiz öyleymiş, bey, çar da Allah'ın buyruğu ile olmuştur." diyerek ikiyüzlü nasihat etmişlerdir. Kâzım bunları görerek çok üzülmüş ve ümitsiz-

liĝe dūřmūřtır.

1910 yıllarında sadece Holam-Bızıngı'da deĝil bütűn daĝ halkları arasında Kâzim'in ünűnű duymayan kalmıyor. Ona çok uzaklardan gelerek akıl danıřıyorlar, konuşmalarını dinliyorlar. Kâzim'in demirci dűkkanı halkın bütűn iřlerine, dertlerine çare aranan yer oluyor. Rusya ile Japonya arasında olan savařta ölen yiĝitler için aĝıt yakıyor. Bir taraftan demir dövűyor diĝer taraftan da fakir halkın dertlerine sözü ile, iři ile çareler bulmaya çalıřıyor.

Cokdu cerde bizden cazık,
Tiymeyd bizge nasıp carık.
Sırtıbizga tiyed kazık
Cokmud bizge kan allık⁴².

řâir burada birilerinin mutlaka halkına yardımcı olması gereĝini vurguluyor. Bir başka şiirinde, halkının elinde silahı olmadığını, bu yüzden yapılan zulűmlere karşı koymadığını belirtiyor.

Cokdu bizde savut-saba
Uzalırça biyle taba.
Davubuznu çort salırğa,
Duşmanlardan kan alırğa⁴³.

1906 yılında yazdđı "Atanı Caşına Osuyatı"⁴⁴ isimli manzumesinde Kâzim oĝluna vasiyet ediyor ve dünyada zalimlerin zulűmlerinden iz kalmadđı zaman mezarında rahat edeceğini söylüyor.

Balam ! zulmuluknu köre,
Keteme kabırğa-cerge.
Kim bileđ saña tűřse va
Zulmu çok bolğanın körĝe.
Balam ! Dünyada artıklık
Bolmagan kűnlege cetsefi.
Ol zamanda kabırma
Kelip : "Tıñ cat !"dep kıçır sen

Kim bileği kara cerden
Avazıngı eşitirme men.
Sora irahat catarma
Balam, anı unutma sen⁴⁵.

Kâzim, iyi sözűn gücűnűn büyük olduĝunu, yiĝitliĝin de kama kadar keskin olduĝunu, iyi sözűn halkın gücü olduĝunu belirterek " iyi söz zulűme kefen biçer" ifadesini kullanıyor. Ona göre iyi söz gerçek sözdür. Onu durduracak güç yoktur. Anadolu sahasında yetiřen diĝer Türk řâirleri gibi Kâzim de sözűn önemi üzerinde durur ve řöyle der:

İĝi söznű bıçak kesmez
İĝi söznű boran eltmez.
İĝi söz otda da küymez

İgi sözge бага cetmez.

İgi söz korkgannı bilmeyd

Bayga mucuraça tiyed.

Carlı üyge ökülça kired

Kıynılıkga ol oñ bered⁴⁶

Kâzim'in yazdığı "Pariyim"⁴⁷, "Kar Kün Arbazıma Kongan Çıpçıkçıkga"⁴⁸ isimli şiirleri tabiat sevgisini anlatıyor. Şiirlerinde, hürriyet, dinî konular, insanlık, adalet gibi konular yanında etrafındaki insanlar, tabiat, yer, su konuları da işleniyor. Komşularına yardım ediyor, çocuklarla ilgileniyor, iyiliğe seviniyor, fakire acıyor. Ahireti hayatın sırrını severek yazıyor ve derin açıklamalar yapıyor. İneğine, eşeğine, kışın avlusuna konan serçelere, su kenarındaki yalnız söğüt ağacına, eski evine, eski güğümüne kadar çevresindeki her şeye şiirler yazıyor ve insanın tabiat ile bütünlüğünü gösteriyor.

Bir divan sairimiz "insan olma" konusunda şunları söylüyor:

"Eylesen tutiye ta lîm-i eda-yı kelimat,

Sözü insan olur amma özü insan olmaz"

Kâzim de insan olma ve insanlık konularında düşüncelerini belirterek Karaçay-Malkar halkının aynası olmuştur. Sayıca az ve silahsız olan halkının büyüklüğünü, soy-luluğunu, insanlığını belirten konularda şiirler yazan şâir "Adamdı Bizni Atıbiz"⁴⁹ isimli manzumesinde şunları söylüyor.

Biyikdile tavlarıbiz

Bek köpdüle cavlarıbiz

Etilsinle davlarıbiz

Adamdı bizni atıbiz !

Ceribiz az, köp taşıbiz

Takırdı bizni aşıbiz.

Dagı öçülmeyd otubuz

Adamdı bizni atıbiz !

Azdı ceribiz malıbiz

Cetmeydi adam sanıbiz

Dagı tözedi canıbiz

Adamdı bizni atıbiz⁵⁰.

Şâir, halkının her türlü zorluğa katlandığını ancak insan olmanın verdiği büyük-lükten dolayı övünmesi gerektiğini ifade ediyor.

1907 yılında Kâzim, "Caralı Cugutur"⁵¹ isimli manzumesini yazıyor. Manzume şâirin ustalığa eriştiğini göstermesi açısından önem taşıyor. Bu manzume sekiz bölüm-den oluşmaktadır. Giriş bölümü lirik bir özellik taşımaktadır. Şâir, bu acı manzumedeki ne-lerden bahsedeceğini, yaralı dağ keçisinin kaderi ile tanışmasını ve halkının yaşantısını sergiliyor. Daha sonra asıl konuya giriliyor. Burada bahsi geçen dağ keçisi aslında Mal-kar halkıdır. Dağ keçisinin çektiği ızdıraplar, halkın çektiği ızdırapları ifade etmektedir.

Kitap okuy bilgen az,
Cahild carlı halkıbiz.
Caşaybız togubuzdan
Köp bolganlay açız⁵².

Haksızlıkları görerek Kâzim seyirci kalamıyor. Halkının çektiği sıkıntılara üzüldüğünden dolayı açılan yürek yarası, yaralı dağ keçisinin yarası gibi yanmaktadır. Anadolu sahasındaki şâirlerimizden Mehmet Akif Ersoy da haksızlıklara tahammül edemiyeceğini Asım şiirinde belirtiyor:

"Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım
Boğamazsam da hiç olmazsa yanımdan kovarım."⁵³

Kâzim de manzumelerinde haksızlıklara, zulme karşı çıkıyor. "Caralı Cugutur" manzumesinde bu açıkça anlaşılıyor. Kâzim'in bu manzumesi Lev Tolstoy'un "Tınglap Turalmayma"⁵⁴ isimli şiirinden bir sene önce yazılmıştır. Rusya'da Tolstoy'un çektiği sıkıntılar idareden kaynaklanmaktadır. Stalin idaresinde her gün asılan insanların yazıldığı gazeteleri görerek Tolstoy için için yanmaktadır. Kâzim'in de sıkıntıları aynı sebeplerdir.

Oy caralı cugutur
Men da saña uşayma
Cüregimi kan cuva
Haparımı başlayma⁵⁵.

"Caralı Cugutur" manzumesinde dağlı avcı Haşim'in kaderi de asılan insanların kaderlerine benzemektedir. Tolstoy, asılanları yazarak halka duyurmak, hatta tüm dünyaya duyurmak gibi bir şansa sahiptir. Kâzim ise halkının çektiklerini anca elde çoğaltarak, söyleyerek, kulaktan kulağa çevresine duyurabilmektedir. Avcı Haşim'in zorlu hayatı ve kaderi bütün halkın hayatının ve kaderinin aynası olmaktadır.

Şiirin ikinci bölümünde Şâir, kendi halkının haline acıdığı gibi dağ keçisinin ve geyik sürüsünün haline de acımaktadır.

Üçüncü bölümde, dağ keçisi, onu kovalayan kurt, onların peşine düşen avcı Haşim konu ediliyor. Haşim çocukları aç olduğu için ava çıkmıştır. Başka çaresi yoktur. Aç olan kurdun da çaresi yoktur. Kurt da dağ keçisinin peşindedir. Haşim kurdun vurarak dağ keçisini azat etmek istemektedir ancak kendisini kim azat edecektir.

Carlı halkım ! Börüle
Kuvup bargan caralı
Cugutursa neteyim.
Kim bolur bizni canlı ?

Kim körür seni ızırıdan
Cumulgan börüleni ?
Kaygıların kim körür
Carlı tavlu elleni ? ⁵⁶

Bu manzumede yaralı dağ keçisi halk, şâir avcı, aç kurt ise halka eziyet eden beylerdir.

Şiirin diğer bölümlerinde Haşim, dağ keçisini azat ederek evine dönüyor. Ancak evindeki çocukları açtır. Hanımı, Haşim'in bu davranışını takdirle karşılıyor.

Biz da açdan ölmemiz

Hudur etip içsek da

Netêrikse? Çıdarbiz

Ne kıynlık körsek da⁵⁷

Kâzım şiirin son bölümünde avcı Haşim'e ve kendisine seslenerek benzetmelerden gerçeğe geçiyor.

Tavda ol sen kuthargan

Cuguturga uyaşaysa.

Anıça caraların

Kıynay-alay çaşaysa.

Zâlimlikni tıyağı

Bizge aman tiyedi

Ne etsin carlı Kâzım,

Canı otda küyedi⁵⁸.

Tarihi açıdan bakıldığında "Caralı Cugutur" XX. Yüzyılda yazılan realist eserlerin arasındadır. Diğer taraftan Malkar edebiyatında kendinden sonra gelen şâirlere örnek teşkil etmektedir.

Kâzım, Tur dağına çıktığında ve kutsal yerlerde tüm insanların azatlığını, kardeşliğini diler.

Köreme: Köpdü bahça, aşlık saban,

Cok kullaga belni tüzetir zaman.

Tohdağanña bay kötüredi taban

Carlını sabiyi aç- üsü calan⁵⁹.

Hayatın her yerde aynı olduğunu, insanların dünya denizinde yol aldığını söyleyen şâir, o denizde gemileri batmayan insanın olmadığını belirtiyor.

Dünya degen alay kıyn tik coldu,

Ol colda azaplık kim sinamagand. ?

Dünya degen alay açi teñizdi,

Anda kimni kemeleri batmagand. ?

Açı dünya teñizinde barabız,

Kememiz kaçan batarın bilmeyin.

Atdan ketgende da alay ketebiz,

Bileklikleni koldan iymeyin.

Dünya sen ne aç teñiz eseñ da
Ata üyübüzse sen barıbnı.
Ne eteyik - kurtla köp cabadıla
Sende bargan kıyın collarıbnı⁶⁰ !

Bütün bunlara rağmen insanoğlu hayattan ümidini kesmeden, hayatın zorlu yollarında yoluna devam eder. Hayat her şeye rağmen tatlıdır. İnsanoğlu ne kadar çile çekse de yaşamayı sevmektedir.

1914 yılında Kâzim, dünyadaki savaşı " Kan Savaşı" olarak dile getir. Savaşta ölen tüm insanlara üzüyor, gençler için ağıtlar yazar.

1910 yılında başlayıp 1917 yılında bitirdiği "Buzcigit"⁶¹ manzumesi şâirin şark medeniyetine hürmetinin şiir diliyle selamıdır. Temâsı ustalık, insanlık ve sevgi üzerinedir. Buzcigit isimli delikanlı halkın içinden çıkmış iyi bir ustadır. Dünyanın çarkını çalışarak döndüren de halktır. Ustalığın kaynağı da halkın bilgisidir. Buzcigit halkın vekilidir. Buzcigit'in babası ihtiyar ustanın oğluna nasihatleri aslında Kâzim'in halkına nasihatidir. İnsan kanının çok döktüğü dünyada ihtiyar ustanın eline bulaşan kan değil kireçtir. İhtiyar usta kan dökmemiş, hatta hiç kimseye zararı dokunmamıştır. Oğluna vasiyetinde de hayatın kıymetini bilerek, her şeye sevgiyle bakmasını öğütlemektedir.

Taşnı da, ağağnı da
Topuraknı da süyüp
Caşadım men cerimde
Caşav kıymatın bilip⁶².

Manzumenin devamında Buzcigit, han kızına âşık olur. Kız da onu sever ancak han bunu bilmektedir. Kale inşaatının bitmesini bekler, sonra Buzcigit'i öldürtür.

Kâzim, "Meni Sözü" isimli kitabında halkın çektiği sıkıntıları dile getirir. Rus rejiminin halkını ezdiğini anlatır. Bununla birlikte yeni başlayan Bolşevik hareketinin belki ezilen halkı için bir umut olacağını düşünür.

Şâir, Tavlı⁶³ yiğitlere düşmanlarından korkmamaları gerektiğini şiirlerinde anlatır.

Savutnu alıgız kolga
Barıgız siz ahşı colga !
Düşmanlanı cok etigiz
Ahşı muratha cetigiz.

Coldan şaşmasın kişibiz,
Tüzlükdü tuthan işibiz.
Demeñilid kurç küçübüz
Carıkdı kellik künübüz⁶⁴.

Şâir, halkını kız, erkek ayırımı yapmadan bilim öğrenmeye çağırır.
Bilim at bolup çabadı
Kuş bolup kökde uçadı
Çabakça teñiz tübünde
Bathan kemeni tabadı⁶⁵.

Kâzim, 1920 yıllarında Karaçay-Malkar yöresinde yeni yetişen şâirlerin yazdıklarını okur, sevinir ve onlara cesaret verir. Yeryüzünde zulmün sona ermeyeceğini ancak azalabileceğini belirterek, genç şâirlere kimseye gereksiz iltifat etmemelerini ve haksızlıklara karşı çıkmalarını öğüt vermiştir.

Köp çaşadım, uvaz bere

Kart boldum palahla köre.

Kıyınlık köp endda cerde

Caramaz közbav eterge⁶⁶.

Şâir, insanın ölümlü olduğunu ancak hayatın devam etmesi gereğini savunarak bu konuda şiirler yazar. "Kartlık bla uşagım"⁶⁷, "Bızıngı Kabırları"⁶⁸, "İyman bla kalıgız"⁶⁹, "Ölüm Kelir"⁷⁰, "Men Bir İnsan, Çaşadım, Candı Otum"⁷¹, "İrazılık"⁷², "Osu-yat"⁷³ gibi şiirlerinde ölümün acı olduğunu ancak insanın yaptığı iyiliklerin ve bıraktığı eserlerin ölümsüzlüğünü anlatır.

Ölüm kelir, itim çabıp tıyalmaz

Ölüm kelir, çaşım tutup cıgalmaz

Ölüm kelir, meni dünyada koymaz

Alay ol nazmu kalamı oyalmaz.

Ölüm keled, adamnı alıp keted,

Adam birgesine tört sanın elted

İşlegen üyüñ, cazgan nazmun kalad,

Dünya iyesi ölüm tüyüld, adamd⁷⁴.

"Ölüm Kelir" isimli şiirinden alınan bu beyitlerde dünyanın esas sahibinin ölüm değil insan olduğu ifade ediliyor. İnsanlar ölseler bile onların yaptıkları iyilikler, eserler ölümsüz olarak kalacaktır.

C. ESERLERİ:

Kâzim'in eserlerinin çoğu yakılmış ya da sürgün sırasında kaybolmuştur. Buna rağmen halkın ezberinde olan ve cep defterlerine yazılmış olanlar ölümünden sonra toplanarak basılmaya başlanılmıştır.

1. İyman İslâm: 1906 yılında Karaçay -Malkar dilinde ilk basılmış kitap olan Kâzim'in "**İyman İslâm**" kitabı Kâzim'in ilk hac yolculuğundan sonra yazılmıştır. Arap harflerle Lokman Hacı tarafından Dağıstan'da Temir-Han-Şura'da basılmıştır. Bu kitapta kadınların uyması gereken dinî kurallar yanında 32 farz manzum şeklinde beyitlerle anlatılmıştır.

Biz çalışmamızda 1906 yılında Arap harflerle basılan "**İyman İslâm**" kitabını esas aldık. Bu kitap rahmetli **Kâmil Baraz**(Kâmil Hoca)'ın kitaplığındadır. Kitabın baş kısmından iki yaprağı eksiktir. "**Farızla**" bu kitabın 34-42 sayfaları arasındadır⁷⁵.

Sozaev'in belirttiğine göre bu eserin 1914 yılında Temir-Han-Şura'da ikinci bası kısı yine Arap harfleriyle gerçekleştirilmiş, 1972 yılında Bızıngı'da Cabolanı Tebo tarafından Kril harflerle basılmıştır. **1972 yılında basılan "İyman İslâm" kitabında bazı değişiklik ve eklemeler göze çarpmaktadır.**

1925-1926 yıllarında Arap alfabesi kaldırılarak yerine Kril alfabesi getirilir. Şâir, bütün şiirlerini Arap harfleriyle yazar. Şiirlerinde halkına okumanın öneminden bahseder. Okumayan insanın iki gözü görmeyen bir insandan farksız olduğunu anlatır. Bu yıllarda dünyada yeni düzenler kurulmaktadır. Bu nedenle halkının bilime değer vermesini ister.

Bilim tavlani teşedi,
Carık çaşavni eşedi,
Bilimni seyir küçünden
Kışıda alma bişedi⁷⁶.

2. Meni Sözü: 1940 yılında K. Meçi'nin "Meni Sözü" isimli şiir kitabı Malkar dilinde yayınlanmıştır. Okuma yazma bilmeyen ihtiyarlar Kâzim'in manzumelerini duyduklarında hemen ezberlemişlerdir. Nedeni ise tüm zorluklara halkı ile birlikte katlanmış, şiirlerinde gençlere cesaret, halkına umut vermiştir. Şiirleri akılda kolay kalacak şiirlerdir.

İgi söznü bıçak kesmez
İgi söznü boran eltmez
İgi söz otda da küymez
İgi sözge бага cetmez⁷⁷.

Üslûbu tüm şiirlerinde aynıdır. Tümünde bir nasihat havası sezilir. Kâzim'in akıllıca söylediği, yazdığı beyitler halk tarafından ezberlenerek atasözleri gibi söylenmiştir. Bu anlamlı sözlerdeki ustalık kendinden sonraki şâirlere örnek olmuştur. Malkarlı Şâir Kaysın Kuliev aşağıdaki beyti buna örnektir.

Tavlu nazmuçulanı ustazı,
Kâzim edi ahşı söznü ustası
Har nazmusun keñe urup çığargan
Har tizginin tiggiç kibik suvurgan⁷⁸

Malkarlı şâir Kaysın Kuliev, Kâzim'in Arap harflerle yazdığı şiirlerini Latin harflerine çevirmeye çalışmıştır.

Kâzim'in manzumelerine hayran olan O. Etezov, M. Kiriev, S. Hoçuev, K. Otarov, K. Gurbanov, S. Nikolaev, Dm. Bıçkov, B. Pipinis, D. Mammaev, H. Hutuev, İ. Kaşceva, A. Boziev, F. Urusbieva, T. Holamhanov, A. Şortanov, Z. Tulgurov, K. Sultanov, H. Kagiya, S. Gurtiev gibi şâir, yazar ve araştırmacılar onun manzumelerini başta Rusça olmak üzere çeşitli dillere çevirmişlerdir.

3. Çaşavubuznu Bayragı⁷⁹:Kâzim'in manzumeleri kitaplar haline getirilerek 1956 yılında Furunze'de basılmıştır.

4. Karındaşnı Sözü⁸⁰: 1957 yılında Nalçik'de basılmıştır.

5. Malkarnı Poetleri⁸¹: Rus dilinde 1958 yılında Moskova'da basılmıştır.

6. Saylamala⁸²: 1959 yılında Nalçik'de "basılmıştır.

7. Kâzim :1989 Yılında 2 cilt olarak Nalçik'te basılmış, Âlim M. Töppeev tarafından hazırlanmıştır. Şiirlerinin büyük bir kısmının yer aldığı eserin 1. Cilti 414 sahife, 2. Cilti 318 sahifedir. Ayrıca Kâzim'in hayatını konu alan Azap Colu (Azap Yolu) isimli bir tiyat-

ro eseri de Âlim M. Töppeeov tarafından yazılmıştır.

8. Kâzim : 1996 yılında Nalçık'te basılan bu eser Begiylanı Abdullah tarafından derlenmiş olan şiirleri Elbrus Kitap Basma evinde basılmıştır. 596 sahifeden ibaret olan bu eserde Kâzim'in Arap harfleriyle el yazısından örnekler de verilmiştir.

ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

1906 yılında Karaçay -Malkar dilinde ilk basılmış kitap olan Kâzim'in "İyman İslâm" kitabı Kâzim'in ilk hac yolculuğundan sonra yazılmıştır. Arap harflerle Lokman Hacı tarafından Dağıstan'da Temir-Han-Şura'da basılmıştır. Bu kitapta kadınların uyması gereken dinî kurallar yanında 32 farz manzum şeklinde beyitlerle anlatılmıştır.

1914 yılında Temir-Han-Şura'da ikinci baskısı yine Arap harflerle basılmış, 1972 yılında Bızıngı'da Cabolanı Tebo tarafından Kiril harflerle basılmıştır. 1972 yılında basılan "İyman İslâm" kitabında bazı değişiklik ve eklemeler göze çarpmaktadır.

Biz aşağıda 1906 yılında Arap harflerle basılan "İyman İslâm " kitabını esas aldık. Bu kitap rahmetli Kâmil Baraz(Kâmil Hoca)'ın kitaplığındadır. Kitabın baş kısmından iki yaprağı eksiktir. "Farızla" bu kitabın 34-42 sayfaları arasındadır.

FARIZLA

*Bismillahi'r-rahmâni'r-rahim
Vel-avnü min ledün âlim*

1. İYMANNI FARZI

Bismillah bula başlayma sözümü,
Hak colga karatsın Allah közüme.

Bilgenim cokdu men harif naytayım,
Sıyl Allah'ga mahtav isbas aytayım.

Faygambarga salat salam salayım,
Kıyamatta şafaatin alayım.

Müslimanla iyman islam biligiz,
Ölgen künde iyman bula ölügüz.

Bilmegenle müslimanña sanalmaz,
Ölgeninde iyman bula can almaz.

İyman islam üyrete me alganña,
Erkek-tişi akılbalig bolganña.

Amal cokdu tamam bilib sanamay,
Cıyrma bul oneki farzını tanımay.

Men sanayım sen tiñilab iynanda,
Altı farız tamam bardı imanda.

İslamda da beşi bardı kertisi,
Abidezde bard aladan törtüsü,

Cuvummakda da üçüsün aldıla,
Eki farzını teyemmümde kıldıla.

On ekisi namazdadı aytayık,
Entt İymanda altı farzga kaytayık.

a) ALLAH'HA İYMAN

Altı farzdan avvalına tıñıla
Bir Allah'ga iynanmakdı añıla.

Allah birdi , koşagı cokdu, hakdı,
Harkım aña kerekli bolacakdı.

Avvalı cok annan allın zat bolmaz,
Ahırı cok annan artha zat kalmaz.

Uşamayd ol añaşagan cok kişi,
"Bol" degelley bolub kalır har işi.

Kökde tüyül, cerde tüyül Ull Allah,
Artta tüyül, alda tüyül Sıyl Allah.

Oñda tüyül solda tüyül bir Allah,
Har bir cerded tazadı ol Ull Allah.

Har halknı carathan oldu sözümme al,
Bir Allah'ga sen bu küyde iyma sal

b) MELEKLEGE İYMAN

Essani fi beyani'l M arifeti'l Melaiketi ⁸³

Ekinçi bilmek meleklerle halların,
Allah bilir kişi bilmez salların.

Meleklerle Allah'nı sıylı kulları,
Allah'ga kulluk etelle har barı.

Allah'nı buyrugun birda koymayla,
Köz cumub açınça ası bolmayla.

Aşamayla , içmeyle, cıklamayla,
Erkeklik tişilikni oylamayla.

Dagıda biligiz ay mü'min kulla,
Aladan törtüsi artık sıylılla.

Biri Cebrail'di, biri Mikail,
Biri İsrail'di, biri Azra'il.

Kimi kökde cürüydü kimi cerde,
Münker-Nekir su'al etelle körde.

Har adamga ekşer melek cetelle,
Günahın suvabın defter etelle.

Sıylı cazuvçud alanı atları,
Başdan ayak nurd alanı zatları.

Unutmay tur aythanlarımı alda,
Meleklege iynanayık bu halda.

c) KİTAPLAGA İYMAN

Essalsetü fi beyani'l Kütübü 84

Üçünçüsi sen iynanıb et hisab,
Allah kökden tüşürdü cüz tört kitab.

Bil aladan cüzüsü caıırakdı,
Törtüsi ulla da barısı haqdı.

Tört ulludan biri Tavat bir İncil,
Biri Zebur, biri Sıylı Kur'an bil.

Cüzden onun allın Adam algandı,
Cıyrma onu İdiris'ge bargandı.

Eki cıyrm on Şit fayganbar algandı,
On kitabı İbrahim'ge kalgandı.

Tavat'nı tüşürdi Allah Musa'ga,
İncil'ni bergendi Sıylı İsa'ga.

Zebur'nu Davud fayganbarga berdi,
Kur'anı Ahmat'ga tıyışlı kördi

Barını hükmüsün buzgandı Kur'an,
Kur'anı hükmüsü buzulmaz inan.

Hallaringı şeriyatga uşatta,
Kitablaga iynan sen bu sıfatta.

ç) FAYGAMBARLAGA İYMAN

*Errabiatü fi beyani'l Enbiyai*⁸⁵

Dagıda tıñılagız habarlaga,
Törtünçüs iynanmak faygambarlaga.

Avvalı bizni ull atabız Adam,
Artları Muhammad aleyhisselam.

Köb fayganbar keldi aralarında,
Sıyl Allah ciberib halkka barında.

Kur'anda esgerilgen cıyrma segiz,
Atların aytayım sizge bilsegiz.

Adam, İdris, Nuh, Hud, biri Yunus hak,
Salih, İbrahim, İsmayil, bir İshak.

Yakub, Yusuf, Lut ve Harun, Musa'dı,
Zekeriyya, Yahya biri İsa'dı.

Zül-Kifli , Elyasa, İlyas'dur Eyyub,
Davud, Süleyman'dı biri Şuayub.

Üzeyr, Lokman, Zulkarneyn de hilaf bar,
Artları bizni Muhammad fayganbar.

d) KIYAMATHA İYMAN

*El hamisetü fi beyani'l Kiyameti*⁸⁶

Kardaşla sak boluguz islam diñe,
Beşinçis iynammak kıyamat küñe.

Oı kün İsrail "Sur"n avzuna salır,
Üfgürüb her bir savnı canın alır.

Kırk cılga dünüya buzulub kalır,
Ekinçi da İsrail Sur'un alır.

Biyagı Sur ekinçi üfgürölür,
Ölgenle bir da kalmayın tirilir.

Har kimni defteri sırtına urulur,
Anı tartmak uçun Bazman kurulur.

Sırat'ını aytayım tıñıla beri,
Kişi kalmaz aña barmayın keri.

Kıldan iñiçe kılıçtan cütüdi,
Annan ketgen Cahannim'ni itidi.

Beşcüz cılık col bardı anı öri,
Tübü Cahanım, kâfırları ceri.

Beşcüz cılık colnu beşcüz enişi,
Başha türlü cürür annan har kişi.

Kimle kök çaşnagan kibik uçarla,
Kimle culduz uçhan kibik kaçarla.

Kimleri cüyrük at kibik cürürle,
Annan kutulub Cannet'ge kirirle.

Kimleri tört ayaklanıb öterle,
Kimle ötalmay tübüne keterle.

Allah bula saklanabız annan biz,
Ahır künge bulay iynanıgız siz.

e) KADAR'GA İYMAN

*Essadisetü fi beyani'l Kader*⁸⁸

Entta aytayım tıñlağız habarga,
Altıncısı iynammakdı Kadar'ga.

Kullanı işi dünyada madardı,
Ahşı, aman, iyman, küfür Kadar'dı.

Kadar degen bir Allah'nı işidi,
İman salgan Allah süygen kişidi.

Mü min kulun Allah aruv köredi,
Kulluk etse razılığın beredi.

Kafir kulun Allah aruv körmeydi,
Küfürlukga razılığın bermeydi.

Siz süysegiz körde cuvab tabarga,
Bu sıfatta iynanığız Kadar'ga

2. İSLÂM'NI BEŞ FARZI

Ve emme feraizül İslâmi fe hamsetün⁸⁹

İslâm'da beş farızın aytayım alğanña,
Biri Şahadatdı , iymân salğanña.

Ekinçisi oraz aynı körgenñe,
Üçüncü zekatdı maldan bergenñe.

Törtüncüsü beş namazdı etgenñe,
Beşinçisi Hac'dı kücü cetgenñe.

3. ABDEZNİ TÖRT FARZI

Abidezni tört farzına barayık,
Tört da farzın başha başha sanayık.

Betin cuvmak har çegine cettirib,
Kolun cuvar ciñirikten öttürüb.

Başını törtten birñe mesh eter,
Ayakların aşkıtan⁹⁰ cuvub keter.

4.CUVUMMAKNI ÜÇ FARZI

Cuvummakni üç farzına öteman,
Üç da farzın bir bir bayan eteman.

Sünnet abidezin alır oturub,
Avzun çaykar taza suvdan tolturub.

Burnun çaykar kemirçekden⁹¹ öttürüb,
Çarhın cuvar barına suv cettirib.

Burnun çaykar kemirçekden öttürüb,
Çarhın cuvar barına suv cettirib.

5.TEYEMMÜMNÜ EKİ FARZI

Teyemmümde eki farzını bileyim,
Ull Allah'dan keçmeklikni tileyim.

Niyyet etib kıblaga karşı turur,
Eki kolun taza cerge ek urur.

Bir urganın allın betine sürter,
Ekinçisin bileklege mesh eter.

6.NAMAZNI ONEKİ FARZI

Namazdag oneki farzı köreyik,
Suraganña tamam cuvab bereyik.

Onikiden tışındadı cartısı,
Ol namaznı içindedi altısı.

Tışındagı altısına tırıla,
Men sanayım karındaşım añıla.

Abdez almak suvnu izleb tazasın,
Her cerinnen tapdırmak her nacasın.

Vaktisin bilmek kıblaga aylanmak,
Avratın capmak niyyetin baylamak.
İçindegi altı farzınnan biri,
Allınısı kulak kakkan tekberi.

Öre türmak alham sura okumak,
Ruku, secde, tahiyyatga olturmak

. Salam bermeklik vacıbdı bileyik,
Sıyl Allah'dan tamamlığın tileyik.

Tamam etsin Allah cartı kalğanı,
Allah süysün sözlerimmi alganı.

Aruv körüb beytlerimmi cazğanı,
Kabul etib cüregine salganı.

Her işinde Allah kaygı bermesin,
Ölgeninde, kabır azab көrmesin.

Ahıratda akubaga tutmasın,
Men harifni du adan unutmasın.

Etgen ayıbların Allah çaşırsın,
Dünüyadan imman bula aşırsın.

Kâzim harif köb canşadıñ uyalmay,
Bilgeniñ bolmay tiliñi tiyalmay.

Endi koyduk munnān ovdurmayın biz,
Beytleribiz tamam cetişgendi cüz.

Munu cazdım suvablıg bulmak uçun,
Okuganla bir duva kılmak uçun.

FARZLAR

Bismi'llahi'r-rahmâni'r-rahim
Vel-avnü min ledün âlim

1. İMÂNIN FARZI

Bismillah ile başlıyorum sözümü,
Hak yoluna döndürsün Allah gözümü.

Bildiğim yoktur ben garip ne diyeyim,
Yüce Allah'a övgüler söyleyeyim.

Peygambere selat-selam edeyim
Kıyamette şefaatini alayım.

Müslümanlar iman islam biliniz,
Öldüğünüz günde iman ile ölünüz.

Bilmeyenler müslümana sayılmaz,
Öldüğünde iman ile can almaz.

İman İslâm öğretiyorum alana,
Erkek-dişi akılbalış olana.

Çare yoktur tamam bilerek saymadan
Yirmi ile on iki farzı tanımadan.

Ben sayayım sen dinleyerek inanda,
Altı farzın tamamı vardır imanda.

İslâm'da da beşi vardır gerçekten,
Abdestde vardır onlardan dördü.

Gusülde de üçünü aldılar,
İki farzı teyemmümde kıldılar.

On ikisi namazdadır diyelim,
Yine İmandaki altı farza dönelim.

a) ALLAH'A İMAN

Altı farzdan öncekini dinle,
Biri Allah'a inanmaktır anla.

Allah birdir eki yoktur, haktır,
Herkes ona gerekli olacaktır.

Evveli yok ondan önce kimse olmaz
Sonu yok ondan geriye kimse kalmaz

Benzemez o, ona benzeyen yok kişi,
"Ol" deyince oluverir her işi.

Gökte değil, yerde değil Ulu Allah,
Arkada değil, önde değil Yüce Allah.

Sağda değil, solda değil bir Allah,
Her bir yerde hazırdir o Ulu Allah.

Her halkı yaratan odur sözümü al,
Bir Allah'a sen bu ağıtta iman et.

b) MELEKLERE İMAN

Essani fi beyani'l Marifeti'l Melaiketi

İkincisi bilmektir meleklerin hallerini,
Allah bilir kimse bilmez bedenlerini.

Melekler Allah'ın soylu kulları,
Allah'a kulluk ederler her biri.

Allah'ın buyruğunu hiç bırakmazlar,
Göz yumup açıncaya dek asi olmazlar.

Yemezler, içmezler, uyumazlar,
Erkeklik dişiliği kabul etmezler.

Yine de biliniz ey mü'min kullar,
Onlardan dördü daha soyludurlar.

Biri Cebrail'dir, biri Mikail,
Biri İsrail'dir, biri Azrail.

Kimi gökte yürüyor kimi yerde,
Mümker-Nekir su'al ederler kabirde.

Her insana ikişer melek gelirler,
Günahını sevabını defter ederler.

Soylu yazıcıdır onların adları,
Başdan ayağa nurdur onların sıfatları.

Unutmadan tut söylediklerimi ezberde,
Meleklerle inanalım bu halde.

c) KİTAPLARA İMAN

Essalisetü fi beyani'l Kütübü

Üçüncüsü sen inanıp et hesap,
Allah gökten düşürdü yüz dört kitap.

Bil onlardan yüzü yapraktır,
Dördüsü büyüktür hepside haktır.

Dört büyükten biri Tevrat biri İncil,
Biri Zebur, biri Yüce Kur'an bil.

Yüzden onun önce Adem almıştı,
Yirmi ile onu İdris'e varmıştı.

İki yirmi ile on Şit peygamber almıştı,
On kitabı İbrahim'e kalmıştı.

Tevrat'ı indirdi Allah Musa'ya,
İncil'i vermişti Soylu İsa'ya.

Zebur'u Davut peygambere verdi,
Kur'anı Ahmet'e münasip gördü

Hepsinin hükmünü bozmuştur Kur'an,
Kur'anın hükmü bozulmaz inan.

Hallerini şeriata benzette,
Kitaplara inan sen bu sıfatta

ç) PEYGAMBERLERE İMAN

Errabiatü fi beyani'l Enbiyai

Yine dinleyin haberlere,
Dördüncüsü inanmaktır peygamberlere.

İlki bizim büyük atamız Adem,
Sonları Muhammet aleyhisselam.

Çok peygamber geldi aralarında,
Yüce Allah gönderdi halka hepsini de.

Kur'anda bahsi geçen yirmi sekiz,
Adlarını söyleyim size bilseniz.

Adem, İdris, Nuh, Hud biri Yunus hak,
Salih, İbrahim, İsmail biri İshak.

Yakup, Yusuf, Lut ve Harun, Musa'dır,
Zekeriyya, Yahya biri İsa'dır.

Zülkifli, Elyasa, İlyas'dır Eyyüp,
Davut, Süleyman'dır biri Şuayp.

Üzeyir, Lokman, Zulkarneyn de itilaf var
Sonları bizim Muhammet peygamber.

Bu sözlere sen inanıp şüphesiz ol,
Her hepsinden daha yücedir o.

Onun tuttuğu din İbrahim'in milleti,
Her ümmetten yücedir onun ümmeti.

Babası Abdullah söyleyim sayarak,
Abdumuttalip Haşim Abdumünaf.

Doğduğu annesi soylu Amine,
Süt annesi olmuştur Halime.

Mekke'de doğarak hicret etmiştir,
Medine'de dünyadan gitmiştir.

Adını söyleyip salâvat getirelim,
Kıyamet günü şefaatinı alalım.

Allah versin biz gariplere iman,
Peygamberlere bu sıfatta inan.

d) KIYAMETE İMAN

El hamisetü fi beyani'l Kıyameti

Kardeşler sıkı tutunun İslâm dinine,

Beşincisi inanmaktır kıyamet gününe.

O gün İsrail "Sur" unu ağzına koyar,
Üfleyerek her canlının canını alır.

Kırk seneye dünya bozularak kalır,
İkinci defa İsrail Sur'un alır.

Yine Sur ikinci üfürülür,
Ölenlerin biri de kalmadan dirilir.

Herkesin defteri sırtına vurulur,
Onu tartmak için Bazman⁸⁷ kurulur.

Sırat'ı söyleyim dinle beri,
Kimse kalmaz ona gitmeden geri

Kıldan ince kılıçtan keskindir,
Ondan düşen Cehennem'in itidir.

Beş yüz yıllık yol vardır onun uzunluğu,
Dibi Cehennem kafirlerinin yeri.

Beş yüz yıllık yolun Beş yüz inşi,
Başka türlü yürür ondan her kişi

Kimleri yıldırım gibi uçarlar,
Kimleri yıldız kaymış gibi kaçarlar.

Kimleri yürüyen at gibi yürürler,
Ondan kurtularak Cennet'e girerler.

Kimleri dört ayaklanıp öterle,
Kimle ötmey tübüne keterle.

Allah bula saklanabız annan biz,
Ahır küne bulay iynanınız siz.

e) KADER'E İMAN

Essadisetü fi beyani'l Kaderi

Yine söyleyeyim dinleyin habere,
Altıncısı inanmaktır Kader'e.

Kulların işi dünyada çaredir,
İyi, kötü, iman, küfür Kader'dir.

Kader denilen bir Allah'ın işidir,
İmanı olan Allah'ın sevdiği kişidir.

Mü'min kulunu Allah güzel görüyor,
Kulluk ederse razılığını veriyor.

Kafir kulunu Allah güzel görmüyor,
Kafirlere razılığını vermiyor

Siz isterseniz kabirde cevap bulmaya,
Bu sıfatta inanınız Kader'e.

2. İSLÂM'IN BEŞ FARZI

Ve emme feraizül İslâmi fe hamsetün

İslâm'da beş farzı söylüyorum alana,
Biri Şahadet'tir imanı olana.

İkincisi oruç ayını görene,
Üçüncüsü zekattır maldan verene.

Dördüncüsü beş namazdır edene,
Beşincisi Hac'dır gücü yetene.

3. ABDESTİN DÖRT FARZI

Abdestin dört farzına gidelim,
Dört farzı da birer birer sayalım.

Yüzün yumak her noktasına erişerek,
Kolunu yıkar dirsekten geçirerek.

Başını dörtte birine mesh eder,
Ayaklarını aşıkdan yıkayıp gider.

34. GUSLÜN ÜÇ FARZI

Guslün üç farzına geçiyorum,
Üç farzı da bir bir beyan ediyorum.

Sünnet abdestin alır oturarak,
Ağzını çalkalar temiz sudan doldurarak.

Burnun çalkalar kemirçekten geçirerek,
Bedenini yıkar her yerine su değirerek

5. TEYEMMÜMÜN İKİ FARZI

Teyemmümde iki farzı bileyim,
Yüce Allah'dan bağışlanmak dileyeyim.

Niyet ederek kıbleye karşı durur,
İki elini temiz yere iki vurur.

Bir vurduğunu önce yüzüne sürer,
İkincisini bileklere mesh eder

6. NAMAZIN ON İKİ FARZI

Namazdaki on iki farzı görelim,
Sorarlara tamam cevap verelim.

On ikiden dışındadır yarısı,
O namazın içindedir altısı.

Dışındaki altısına dinle,
Ben sayayım kardeşim anla.

Abdest almaz suyun arayıp temizini,
Her yerinden bulmak her necasetini.

Vaktini bilmek kıbleye dönmek,
Avretini örtmek niyetini etmek.

İçindeki altı farzından biri,
Önceki başlama tekbiri.

Ayakta durmak, Fatiha, sure okumak,
Rükû, secde tehiyyata oturmak.

Selam vermek vaciptir bilelim,
Yüce Allah'dan tamamlığın dileyelim,

Tamam etsin Allah yarım kalanı,
Allah sevsin sözlerimi alanı.

Güzel görüp beyitlerimi yazanı,
Kabul edip yüreğine koyanı.

Her işinde Allah kaygı vermesin,
Öldüğünde kabir azap görmesin.

Ahrette titreme tutmasın
Ben garibi duadan unutmasın.

Ettiği ayıplarını Allah örtün,
Dünyadan iman ile göçürsün.

Kâzim garip çok konuştuñ utanmadan,
Bilgin olmadan dilini tutamadan.

Artık bıraktık ileri gitmeyelim biz,
Beyitlerimiz tamam erişti yüz.

...
Bunu yazdım sevaplık bulmak için,
Okuyanlar bir dua kılmak için.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türk Dili Okutmanı.

- 1 Sozaev B. T., Malkar Literature, C. 1, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1986, s. 15.
- 2 Teppiev Âlim M., Meçilani Kâzim, C. 1, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1989, s. 11-12.
- 3 Töppeev, s. 11.
- 4A. g. e. s, 12.
- 5 Kanitat:Şavalanı Kanitat, Kâzim'in eşi, 1945 yılında Kazakistan'da ölmüştür.
- 6 Rusça bir söz " Hadi moruk hadi" anlamındadır.
- 7 Töre Dergisi, 22. sayı, İnkılap Basımevi, Nalçık, 1992, s. 4.
- 8 Töppeev, s. 124.
- 9Töppelani Âlim, Azap Colu, Mingi Tav Dergisi, Elbrus Kitap Bas. Nalçık,1994, 2 sayı, s. 97.
- 10 Azap Yolu.
- 11Borçalı A. İ. Ana Til II. Ders Kitabı, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1993, s. 3.
- 12 Tarıgıv: Yakarma, dert yanma.
- 13 Budayeva S. A, Kâzim Meçiev, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1987, s. 20.
- 14 Sozaev, 8. C. s, 19.
- 15Babalani İbrahim, Kâzim, Mingi Tav Dergisi, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1993, 1. sayı, s. 3.
- 16Budayeva, s. 25.
- 17 Kiriev M, Otveçeya Staroy Pesne, "Don" curnal, 1958, no:12, s. 180.
- 18 Töppeev, 2. cilt s, 259.
- 19 Töppeev, 1. C. s, 17.

- 44 Babanın Oğluna Vasiyeti.
- 45 Budayeva, s. 18.
- 46 Budayeva, 1. c. s, 69.
- 47 Pariy : Yetiştirilmiş köpek.
- 48 Kar Yağarken Avluma Konan Serçe.
- 49 İnsandır Bizim Adımız.
- 50 Töppeev, 1. C. s, 72.
- 51 Yaralı Dağ Keçisi.
- 52 A. g. e. 1. C. s, 74.
- 53 Ersoy, M. Akif, Safahat, 14. Baskı, İnkılap ve Aka Basımevi, s. 400, İstanbul, 1981.
- 54 Tıñılal Turalmayma: Sessiz Kalamıyorum.
- 55 Töppeev, s. 75.
- 56 A. g. e. s, 78.
- 57 Töppeev, s. 318.
- 58 A. g. e. s, 321.
- 59 Töppeev, 1. C. s, 84.
- 60 Musakalanı B. H. , Malkar Literatüre, Elbrus Kitap Basma, Nalçık, 1996, C. 7, s. 12.
- 61 Buzcigit : Buzyiğit.
- 62 Töppeev, 1. C. s, 107.
- 63 Tavlu: (Dağlı) Karaçay-Balkar Türklerine verilen isim.
- 64 Töppeev, 1. C. s, 116.
- 65 A. g. e. 1. C s, 121.
- 66 İhtiyarlıkla Sohbetim.
- 67 Bızığı Kabirleri.

20 Sağış : Düşünce, düşünme.
21 Töppeev, s. 19.
22 A. g. e. s. 21.
23 Töppeev, s. 22.
24 A. g. e. s. 26.
25 A. g. e. s. 29.
26 Töppeev, s. 52.
27 Töppeev, s. 53.
28 İman-İslam.
29 İyilikle Kötülük.
30 Ağıt Yakan Kadınlar.
31 Bayan.
32 Tazelik, temizlik.
33 Son Gün.
34 A. g. e. s. 55.
35 Töppeev, s. 56.
36 Son Gün.
37 Beyaz Koç.
38 Göğşe Uçan.
39 Cennet.
40 A. g. e. s. 58.
41 Töppeev, s. 59.
42 A. g. e. s. 65.
43 Töppeev, s. 66.

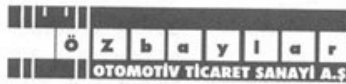
68 İman İle Kalınız.
69 Ölüm Gelir.
70 Ben Bir İnsanım, Yaşadım Yandı Ateşim.
71 Rızalık.
72 Vasiyet.
73A. g. e. 1. C. s. 122.
74 Töppeev, s. 122.
75 İlk sayfaları olmadığından bibliyografik bilgiyi veremiyoruz.
76 Sozaev, s. 24.
77 Töppeev, s. 125.
78 Sozaev, s. 26.
79 Hayatımızın Bayrağı.
80 Kardeşin Sözü.
81 Malkar Şiirleri.
82 Seçmeler.
83 İkincisi meleklerin marifetinin beyanı hakkında
84 Üçüncüsü kitapların beyanı hakkında.
85 Dördüncüsü peygamberlerin beyanı hakkında.
86 Beşincisi kıyametin beyanı hakkında.
87 Terazî
88 Altıncısı kaderin beyanı hakkında.
89 İslâm'ın şartına gelince o beşdir.
90 Topuk Kemiği
91 Kemirçek: kırkıdak

DEMİRTAŞ ECZANESİ

Ecz. Hüsnîye TOKOĞLU

Haşım İşcan Cad. No: 59 BURSA Tel: 0 (224) 222 79 36

Elmadagı Cad. No: 109 Taksim/İSTANBUL
Tel : 0 (212) 233 34 06 – 233 34 07
Fax : 0 (212) 247 33 33

Otosan

Yetkili Yedek Parça Bayii

Beytullah ASİL
Acente

Hamamyolu Cad. No: 32 ESKİŞEHİR Cep: 0.532.311 64 31
Tel: 0.222.231 49 00 – 230 62 68 Fax: 0.222.221 34 60

Ramazan KARÇA'dan bir mektup...

Bağalı Karnaşım YILMAZ,

Seni köpden beri saklanñan mektubuñu alıp egeçiñ da men da ulla kuvandık. Çünkü (neçün deseñ), mektubuñ kelmegeni üçün teren kayğıda edik. Endi Allaha şukur rahat bolduk, soluduk. Aile (üydegi) suratiğizğa da bek süyündük. Mansurçuk, Aysatçık, Aybikeçik, Samilçik barı da birbirinden ariv, birbirinden tatlı. Kelin hanımda em sende bolğan arivluk alağa da köçgendi. İnşaallah zekâları da (fahmaları da) alay bolur. Endi, sabiylikden alağa bir eki yabancı til (başha til) , ayırıp ingilizça okuturğa kerekdi. Til bilgen bir honşuğuznu maaş bıla (cal bıla) tutup inirlede ne da hafta sonları (ıyıkñı ahır künlerinde) ders berdirigiz. Bu zatnı sizden osiyat etip tileyme.* Kelin da okusun ala bıla birge. Señe em ingilizça em da orusça okurğa kerekdi. Turum tüzelse anı da devam eterse (bardırırırır).

Türkiyada turumğa bek açıldım. Sen aythança ol parti liderleri (partiye tamadala) birigip, ordu da (asker da) yardım (boluşluk) etmese, curt İranlay boladı, Türklükñü kalası tüşmanla izlegença boladı, Allahu Ta'ala boluşsun, köz bebegibiz (köz gincibiz) bolğan Türkiyabızğa.

Folkloru mundan arı izlevnü üsünden aythanlarıñı barın tüzge sanayma. Endi alanı barın-menden cuk saklamay- kesiñ eterge kerek bolluksa. Çünkü (neçün deseñ), meni avrulum ciddi (avur) halğa kelgendi. Akçiğirimde (öpkemde) karatamğa tabılğandı. İştahım (sarıvum) kesilip, normal gıda (aşarık) alalmay, üç aydan beri kuvvetten (karıvdan) tüşgenme. Operasya eterge tartına-tartına keçiktirdile. "Endi Allah aythan bolur, ettireyik" dep onov etgenme. Kelir ıyıkda hastanege (hospitalğa) barama. Netice (ahırı) ne bolluğu Allahnı kolundadı. Doktorla tanılgan adamladıla. Egeçiñ bıla amcazadam (atamı karnaşından tuvğan) Dr. Muhammat Duda birgeme bollukdula.

Folkloru köp sozmay bitdirirge kerekse. Revolüsyaya deri neşretilgen (basmalanñan) tam (tolu) tekstleni, endigi politik turumda tabar imkân (madar) cokdu. Ol sebepten bu koldağılanı-variantlarıñı biri kibik çaştırırğa kerekdi. Bu tekstlege ulla ihtiyaç (kerek) bardı, Amerikadağı halkıbizğa. Mında ekicüz çaklısıñ satarğa bollukdu. Türkiyada da alay. Duniya üniversitet em türkoloji institütlege bedava (alayına) . Sen aythança, Ankarada Kültür Bakanlıkñı (ministerlikni) folklor müdürlüğü (direktorluğu) bastırırğa da bollukdu, Dr. Koşay'nı üsü bıla ala menden köpden beri tileydile. Folklor şube müdürünü (bölüm direktorunu) atı, adresi da bar edi. Köçgen zamanıbizda tas etgenme**. Sen ol müdürlük türlenmey tura ese, meni da sağına, eserni (çığarmayı) haparın bir caz. Vekâlet (ministerlik) bastırğannı kıymatı ulla boladı.

Harifleni üsünden aythanıña razıma. Cañız 'h'nı başında belgisin koratırñı katı tileyme. Çünkü, 'H' bolğan Karaçay sözlendi 99 %'i kalın okuladı. Alğın da cazğanım kibik, kalın 'H' bıla cazılmazlık sıñar 5-6 söz bardı. Sözüçün hoynuh, hota, Huja, Hurzuk, hora, db. İşarat kerekli ma bılay sözledile, harifledile: ng'ni cerine ñ'nı, gı'nı cerine ğ'nı, Qq'nu cerine K'nı. Bılay işaretatlarıñı matbaacıla (basmaacıla) üçün zor tarafı(canı) bardı. Amma, Ankarada Dil Kurumunu matbaasında (basma üyünde) bıla bar edile. Meni " Karaçay Malkar Türklerinde Hayvancılık ve Bununle İlgili Gelenekler " isimli (atlı) kitabımda ol tamam alay edi. Esiñde ese anı bir beti karaçayça bir beti da türkçe edi. Ol kitap sende

barmıdı, bilmeyme. " Karaçay Malkar Türklerinin Faciası "degen kitapçıgım sende bolur. Munu türkça cazğan edim.

Endi men sav bolmay kete esem, köp cazğanım toplanmay (cıyılmay) , neşretilmey (basmalanmay) kaladı:

1. 1950-1954'lede Kantemirni Birleşik Kafkasya dergisine orusça cazğan makalalarım (statsiyalarım).

2. 1956-1961'lede München İnstitüsünde (İnst. Zur E.der UdSSR) cazğan zatlarım. Aladan 'Kuzey Kafkasyada Genosid' (20-27 sayfa/bet) ingilizçağa köçürülgendi. Kalğanları da Orus, İngiliz,Türk tillededile. 'Kafkaz' degen mecmuada / jurnalda (anı azerile, ermenile,gürcülüle bıla birge çığara edik), mında meni 7-8 uzun makalam çıkhandı: 1936-1938 cıllada Şimal Kafkasyada temizleme (cok etiv) hakkında (üsünden). Kültür mağarif (okuv) problemleni üsünden da. Bu jurnalda (çıkğan) makalalarım cıyılıp çıksa 100-110 betlik ingilizça bir kitap bollukdu. Rusiyada mağarif (okuv) bolumnu üsünden da talay raporım İnstitutnu orusça çıkğan jurnallarında kaladıla. Talay zatım, İnstitutnu türkça çıkğan jurnalında 'Dergi' de basmalanñandıla.

3. 1967-1973 cıllada Barasbiyni (tegeyli patriot) başredaktorluğ, meni da ekinçi redaktor sıfatında işlegen zamanımda, har ıyık sayın, ortalama bir sağıtlık tekst hazırlap orusça radioda okup turğanma, başha duniya hapaırladan ayrı.

4. 1971'de Barasbiy pensiyağa çıkğandan sora kesim başredaktor bolup 1973'de pensiyağa çığıp işden ayrılğınçı, ol ıyıklık cazıvnu cazıp turğanma. Bılada men, Şimal Kafkaznı bütev problemlerin kalamğa alğanma. Har cıl cazğanımı ayrı tom etip -6 tom-alıp kelgenme. Barasbiynikileni da anı kibik ayrı keltirgenme.

Allah savluk berse bılanı macalların ayırıp 2-3 tom ne orusça ne da başha türkça, ingilizça basmatırma, dep tura edim. Amma körese endi bolumnu.

Bu sanağanlarımı aslamı türkça ne da karaçayça bolsa edi, sen bu işleni eter ediñ. Amma ne kelsin alay tuldü. Alay bolsa da, sen ol folklornu ekibizni atı bıla çığaralsañ da meni tolu razı eterikse*** . Allah señe üydegiñ bıla birge savluk, har işinde muvaffakiyat (bacariv) bersin.

Bizni kızımız Aybike bek kamsıkdı, okuvun biz izlegença saylamadı. Ormançılık fakültetdedi. Tabiy (bolsa da) 5-6 bölümü bardı, kelir cıllada aladan bir kesine carağannı saylarık bolur. Terbiyası da (adebi) bir da igidi, kuanabız. Siz ıygen kartha bek kuanñandı, Aybikeçikni artık da süygendi. Da munu bıla mektubumu boşayma, asırı uzun boldu, egeçiñden, Aybikeden da salam, en teren sevgi (süymeklik); sabiyleni da birem birem közlerin ubba etebiz. Hapaıgızın bildirigiz.

Karnaşın Ramazan

* Ramazan (Dudalanı Mahmut) harip aythança ençi ustaz caraşdırmadı ese da, nasıpları cönedi da sabiyleni barı almança bıla ingilizçanı alamat ürendile.

** Mahmut harip Türkiyada allay direktorları cılda eki aylanıp türlendirilgenin bilebolmaz edi. Anı atın adresin bilgen direktorunu bu mektupnu cazğan cılında unutulup boşğanına şek çok edi.

*** Atı sağınilğan folklor materyalları aslam cartısın Dudalanı Mahmut'nu atı bıla Birleşik Kafkasya jurnalda çığarığğa küreşdim. Nasıp bolsa, barın bir cerge cıyıp açıklamala da salıp kitap halda çığarığğa da ıllu es bölgenley turama. Mahmut harip sav bolup bugünleni körse edi ıysağın.Y.N.

Eki söz koşak: Mektupnu iğı es bölüp okusağız, rahmatlını çaşav bıla ölümnü arasında kete-kele turğanın eskerliksiz. Bir canı bıla karasak a ömürlükge salamlaşatıradı. Etgen muratların tolusu bıla tolturalmağanı üçün bek mıdah körünedi. Aytımlarında cañızlıknu, curtsuzluknu bergen köl takırlığı seziledi.

Mektubunda avtorluknu biz bilmegen canların da adebi bıla çertedi. Anı radyoda etgen söyleşiv tekstleri, jurnallada çıkğan cazıvları bizni üçün, kalğan tavlu halkla üçün birer haznadıla. Mından alğa iygen mektuplarından birinde: bılanı barın maşoklağa tolturup maña ciberirge dep, üybiyçesine amanat etgenin cazğan edi. Alay a Sevim harip da uzaymay anı ızından kerti dünyağa avuşğanı sebepli tavuş çıkmadı. Kızıcıkları Aybükeni bu dokumentlege katı iye bolup turğanın umut eteme. Ata karnaşı Muhammat da alağa bağa bere bolur. Ne ese da endigege deri ne bolup turğanların bilalmağanma. Hapar iygen adamlarım ötürük aytıp ketgen bolmasa tıp taptırmadıla. Cañız biri, Hubıyları kızları Leyla, Aybike bıla söyleşip anı bu zatha salkın körünñenin bildirgen edi.

Dudalanı Mağmut tavuşluk bir patriot edi, halkı üçün, curtu üçün küreşe küreşe ömürün tavuşdu. Meni da ustazım edi, Allah cerin candet etsin, kızıcıklarına da, halkıbizğa da tözüm bersin.

Dr. Sılpağarlanı Yılmaz

Allahaismarladık

Dergimizin ilk sayısından itibaren 'genel koordinatör' olarak tüm sorumlulukları üstlenmiştim. Yazıların seçiminden, dizgi ve baskıya, tevziyatından diğerk teknik ayrıntılarına kadar bütün çalışmalar tarafımdan yürütüldü. Hatalar da savaplar da bana aittir. Elimizdeki imkânları en iyi ve en ekonomik kullanmaya gayret ederek 5 yıl süreyle Birleşik Kafkasya İdeali' ne karınca kararınca hizmet etmeye çalıştık. Göz açıp kapayıncaya kadar 5 uzun yıl geçiverdi. Bu eşnada Çeçenistan'ın kanlı işğali gibi acılı olayları yaşadığımız gibi, Çeçenistan'ın fiili bağımsızlığını da görme mutluluğunu yaşadık. Ulusal görevler kişilerle kaim değildir, kuşaktan kuşağa aktarılarak devam ettirilir.

Gerek özel işlerim gerekse telif çalışmalarım sebebiyle, derginin hazırlanması ve yayımına yeterince zaman bulamamaktaydım ve kendi zamanımdan fedakârlık yapıyordum. İş öyle bir raddeye geldiki telif çalışmalarım iyice yavaşladı. Bu durumda Derginin 'genel koordinatörlük' görevini bırakmaya karar verdim. Ancak, birinci derecede sorumlu olmamakla beraber, derginin bundan sonraki yaşamına maddi ve manevi katkım devam edecektir.

Bu arada, okuyucularımızdan koleksiyon yapanlara da seslenmek istiyorum: Eksik sayısı olanlar [Birleşik KAFKASYA-Mrk. PK. 62-ESKİŞEHİR] adresine yazılı olarak başvurdukları takdirde eksik sayıları adreslerine gönderilecektir. Telefon mesajı dikkate alınmayacaktır.

Bu vesileyle tüm ildeşlerime ve okuyucularıma Allahaismarladık der, selam ve saygılarımı sunarım.

Dr. Yılmaz Nevruz

Nartlanı toy künü - 4

Eskişehir Kuzey Kafkas Karaçay-Balkarlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından ilki 1996 yılında düzenlenen ve geleneksel hale gelen Nartlanı Toy Künü buluşmasının dördüncüsü 26 Haziran 1999 günü gerçekleşti. Toplanma yeri olarak bu defa Ertuğrul / Yakapınar köyü seçilmişti.

Dernek yönetimi, Ertuğrul köyünün oturduğu tepelerin şimalinde yer alan geniş çayırık alanda çadırlar kurarak ve diğer ihtiyaçları karşılayacak tedbirleri alarak güzel bir organizasyon örneği verdi. Ve yine Dernek başkanı Adnan Cangöz ile yardımcısı Kubilay Cansu'nun özveri ile her şeyin düzenli olması için canla başla çalıştıkları dikkati çekiyordu.

Çevre illerde, Ege ve Marmara bölgelerinde şiddetli yağışlar hüküm sürdüğü için katılım, beklenenin altında oldu ise de Ertuğrulköylülerin engin konukseverliklerinin de katkısıyla fevkalade samimi ve neşeli bir topluluk oluşturuldu. Toplanma alanının çayırık ve geniş olması hareket imkânlarını rahatlatmış, özellikle çocuklar doya doya koştular, oynadılar, zıpladılar ve bir birleriyle samimiyet tesis ettiler. Hep birlikte yemekler yenildi, oyunlar oynandı, sohbetler edildi. Bu arada Ertuğrulköylülerin cömertçe ikramları sevinç ve gurur vericiydi ve halkımızın töresine yakışıyordu.

Katılanlar arasında eski Kültür Bakanımız Sayın Namık Kemal Zeybek, eski Maliye Bakanımız sayın Abdülatif Şener, Giresun milletvekili sayın Turhan Alçelik, Cumhurbaşkanlığı danışmanı hemşehrimiz sayın Hürriyer Ersoy, Sayıştay başdenetçisi hemşehrimiz sayın Dilber Kanşay ve diğer zevat bulunuyordu. Başhüyük'ten, Yağlıpınar'dan, Eskişehir ve diğer illerden gelen ildeşlerimiz her zaman olduğu gibi içtenlikle buluştular, tanıştılar, konuştular ve gelecek Nartlanı Toy Künü buluşmasında görüşmek üzere sözleştiler.

Havanın serin olması güzel bir tesadüftü. Gelmeyenlerin veya bulundukları yerde yoğun yağış nedeniyle seyahate çıkmaktan imtina edenlerin hayıflanacakları kanaatindeyiz. Keşki onlar da katılabilselerdi.

Bu arada, Nartlanı Toy Künü geleneksel buluşmasının bundan böyle her yıl ayrı bir köyde düzenlenmesini öneriyoruz. Zaten başlangıçta da niyet böyleydi. Mesela, gelecek buluşma Doğlat/Afyon veya Yağlıpınar/ Gölbasi'nda tertiplenebilir. Böylece köylerimizin bu türlü sosyal etkinliklere fiilen katılmalarına ortam hazırlanacak ve ildeşlerimiz arasındaki samimiyet daha da artacaktır.

Tüm hemşehrilerimize sağlık, esenlik ve mutluluklar diliyoruz, Dernek yönetimini de kutluyoruz.

Birleşik KAFKASYA